

**ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

**Факультет «Бізнес-управління»
Кафедра економіки та права**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

**«УДОСКОНАЛЕННЯ ШЛЯХІВ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ
ФОНДАМИ ПІДПРИЄМСТВА
(НА ПРИКЛАДІ ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМСТВА «СПАРК»»)**

<i>Виконав</i>	Коваленко Марія Ігорівна студентка II курсу групи БУ-61 другого (магістерського) рівня вищої освіти
<i>спеціальність</i>	051- Економіка
<i>освітня програма</i>	«Економіка та управління бізнесом»
<i>Керівник</i>	Обухова Наталія Володимирівна кандидат технічних наук, доцент
<i>Рецензент</i>	Данько Н. І., кандидат економічних наук, зав. каф. готельно- ресторанного бізнесу та харчових технологій ХНУ ім. В. Н. Каразіна

Харківський гуманітарний університет
«Народна українська академія»

Факультет «Бізнес-управління»
Кафедра економіки та права
Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) другий (магістерський)
Спеціальність 051– Економіка
Освітня програма «Економіка та управління бізнесом»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри
економіки та права

_____ доц. Лариса ВАСЮРЕНКО
“ 23 ” вересня 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Коваленко Марія Ігорівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Удосконалення шляхів управління основними фондами підприємства (на прикладі приватного підприємства «СПАРК»)»

керівник роботи Обухова Наталія Володимирівна, к.т. н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено наказом від «20» вересня 2024 року №61/1

Термін подання роботи «27» січня 2025 року

3. Перелік питань, які потрібно розробити:

1. Теоретико-методологічні аспекти вивчення показників ефективності використання основних засобів підприємства: економічна сутність і матеріальній зміст основних виробничих фондів підприємства; система показників ефективності використання основних фондів підприємства; фактори підвищення ефективності використання основних виробничих фондів у сучасних умовах.

Аналіз фінансового стану підприємства та ефективності використання його основних виробничих фондів: характеристика підприємства та його пріоритетних напрямків діяльності; аналіз фінансового стану підприємства; оцінка ефективності використання основних фондів підприємства. управління основними виробничими фондами підприємства: шляхи підвищення ефективності

використання основних виробничих фондів в часі; оцінка та аналіз заходів щодо зменшення втрат внутрішнього змінного робочого часу використання основних виробничих фондів.

4. План виконання роботи

№ п/п	Назви етапів роботи
1	Вибір студентом теми КРМ і подання заяви на кафедру; затвердження тем і призначення наукових керівників; складання і затвердження індивідуальних завдань на виконання КРМ
2	Підготовка вступу і розділу 1 КРМ
3	Підготовка розділу 2 КРМ
4	Підготовка розділу 3 КРМ, висновків і переліку використаних джерел
5	Попередній розгляд КРМ на комісії від кафедри
6	Подання студентом завершеної КРМ науковому керівнику для перевірки на плагіат та оформлення відгуку
7	Доопрацювання роботи, прийняття кафедрою рішення про допуск роботи до захисту в ЕК, оформлення та рецензування
8	Захист КРМ в ЕК і присвоєння випускникам кваліфікації

5. Дата видачі завдання «23» вересня 2024р.

С
(підпис) Т (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____

У
Наталія Обухова
(підпис) (прізвище та ініціали)

Н
Т
Марія Коваленко

АНОТАЦІЯ

Коваленко Марія

Удосконалення шляхів управління основними фондами підприємства
(на прикладі ПП «СПАРК»)

Кількісна характеристика роботи: обсяг: 97 стор., таблиць: 29; рис.: 13; список використаних джерел 63: на 8 стор.; додатки – 0.

Актуальність. Основні фонди відіграють величезну роль у виробничому процесі, оскільки формують виробничий потенціал підприємства. Удосконалення технічних характеристик засобів праці та співвідношення капітал/праця є ключовою частиною підвищення ефективності виробничого процесу. Рівень технічного вдосконалення основних фондів, особливо його рухомих частин, безпосередньо впливає на ефективність виробництва, якість роботи та результати всієї фінансово-господарської діяльності підприємства. Через це удосконалення та підвищення ефективності використання основних засобів є вкрай важливим для вітчизняних компаній, оскільки Україна йде європейським шляхом.

Короткий огляд змісту. В першому розділі розкрито економічну сутність і матеріальний зміст основних виробничих фондів підприємства; досліджено систему показників ефективності використання основних фондів підприємства; представлено вичерпну характеристику факторів підвищення ефективності використання основних виробничих фондів у сучасних умовах. В другому розділі виконано аналіз фінансового стану підприємства, пріоритетних напрямків його діяльності та ефективності використання основних виробничих фондів. В третьому розділі розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності управління основними виробничими фондами підприємства; виконано оцінку та аналіз зменшення втрат робочого часу використання основних виробничих фондів; розраховано вплив підвищення ефективності використання основних виробничих фондів на господарську діяльність підприємства.

Реальність пропозицій. Результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності вітчизняних підприємств сільського господарства для підвищення ефективності управління їх основними фондами.

Апробація результатів дослідження. Ключові положення було оприлюднено у 2-х тезах доповідей: 1 Діяльність вітчизняного бізнесу в умовах воєнного конфлікту: економічні виклики та перешкоди. 2. Маніпулювання поведінкою людини в бізнес-середовищі та методи захисту.

Ключові слова: основні виробничі засоби, аналіз, економічна ефективність, вартість, фондівіддача, рентабельність.

ANNOTATION

Kovalenko Maria

Improving the ways of managing the company's fixed assets Ways to increase the value of an enterprise (using the example of private enterprise "SPARK")

Quantitative characteristics of the work: volume: 96 pages, tables: 29; fig.: 13; list of used sources 63: on 8, appendices – 0.

Topicality. Fixed assets play a huge role in the production process, as they form the production potential of the enterprise. Improving the technical characteristics of labor resources and the capital/labor ratio is a key part of increasing the efficiency of the production process. The level of technical improvement of fixed assets, especially its moving parts, directly affects the efficiency of production, the quality of work and the results of all financial and economic activities of the enterprise. Therefore, improving and increasing the efficiency of the use of fixed assets is extremely important for domestic companies, since Ukraine is following the European path.

A brief overview of the content. The first section reveals the economic essence and material content of the enterprise's fixed assets; the system of indicators of the efficiency of the use of the enterprise's fixed assets is studied; a comprehensive description of the factors of increasing the efficiency of the use of fixed assets in modern conditions is presented. The second section analyzes the financial condition of the enterprise, priority areas of its activity and the efficiency of the use of fixed assets. The third section develops proposals for increasing the efficiency of the management of the enterprise's fixed assets; an assessment and analysis of the reduction of working time losses in the use of fixed assets is performed; the impact of increasing the efficiency of the use of fixed assets on the economic activity of the enterprise is calculated.

The reality of the proposals. The results of the study can be used in the practical activities of domestic agricultural enterprises to improve the efficiency of management of their fixed assets.

Approbation of research results. Key provisions were made public in 2 theses of the reports: 1. Domestic business activities in conditions of military conflict: economic challenges and obstacles. 2. Manipulation of human behavior in the business environment and methods of protection.

Keywords: fixed assets, analysis, economic efficiency, cost, return on assets, profitability.

ЗМІСТ

Вступ.....	7
1 Теоретико-методологічні аспекти вивчення показників ефективності використання основних засобів підприємства.....	9
1.1. Економічна сутність і матеріальній зміст основних виробничих фондів підприємства.....	9
1.2. Система показників ефективності використання основних фондів підприємства.....	19
1.3. Фактори підвищення ефективності використання основних виробничих фондів у сучасних умовах.....	25
2 Аналіз фінансового стану підприємства та ефективності використання його основних виробничих фондів	32
2.1 Характеристика підприємства та його пріоритетних напрямків діяльності.....	32
2.2 Аналіз фінансового стану підприємства.....	36
2.3 Оцінка ефективності використання основних виробничих фондів підприємства.....	44
3 Пропозиції щодо підвищення ефективності управління основними виробничими фондами підприємства.....	58
3.1 Шляхи підвищення ефективності використання основних виробничих фондів у часі.....	58
3.2 Оцінка та аналіз заходів щодо зменшення втрат робочого часу використання основних виробничих фондів.....	66
3.3 Вплив підвищення ефективності використання основних виробничих фондів на господарську діяльність підприємства.....	80
Висновки.....	86
Список використаних джерел.....	89

ВСТУП

На сьогоднішній день Україна обрала європейський шлях розвитку, тому вітчизняні підприємства повинні гідно конкурувати з іноземними щоб значно покращити провідний бізнес. Даний шлях веде до активних пошуків і впровадження нетрадиційних заходів щодо покращення управлінських рішень, удосконалення конкурентоспроможності із залученням науково-технічного прогресу. Одним з таких заходів являється удосконалення і модернізація основних фондів підприємства. Основні фонди відіграють величезну роль у виробничому процесі, оскільки формують виробничий потенціал підприємства. Удосконалення технічних характеристик засобів праці та співвідношення капітал/праця є ключовою частиною підвищення ефективності виробничого процесу. Рівень технічного вдосконалення основних фондів, особливо його рухомих частин, безпосередньо впливає на ефективність виробництва, якість роботи та результати всієї фінансово-господарської діяльності підприємства. Через це удосконалення та підвищення ефективності використання основних засобів є вкрай важливим для вітчизняних компаній, оскільки Україна йде європейським шляхом.

«Про актуальність даної проблеми свідчить наявність чисельних публікацій таких авторів: Покропивного С.І., Савицької Г.В., Бабича В.В., Волкова О.І., Сафронова Н.А. та інших. Вони висловлювали різні, а іноді й протилежні за своєю спрямованістю погляди, що зумовлює необхідність проведення подальших досліджень.»

Об'єкт дослідження – процес управління основними фондами підприємства.

Предмет дослідження – система показників ефективності використання основних фондів підприємства.

Мета дослідження – оцінка та удосконалення економічної ефективності діяльності підприємства шляхом підвищення ефективності використання його основних виробничих фондів в сучасних умовах.

Досягнення сформульованої мети вимагає розв'язання конкретних завдань:

- розкрити теоретико-методичні аспекти вивчення показників ефективності використання основних засобів підприємства;
- проаналізувати фінансовий стан підприємства та ефективність використання його основних виробничих фондів;
- розробити пропозиції щодо підвищення ефективності управління основними виробничими фондами підприємства.

Методи дослідження – аналіз, систематизація, розрахунково-аналітичний, табличний, факторний аналіз.

Наукова новизна дослідження: використання сучасних методів оцінки ефективності діяльності підприємства, використання основних виробничих фондів підприємства та розробка шляхів оновлення виробничих фондів підприємства.

Структура та обсяг роботи. Робота складається з вступу, з розділів, висновків, списку літературних джерел. У першому розділі роботи розглянуто теоретико-методологічні аспекти вивчення показників ефективності використання основних засобів підприємства; досліджується економічна сутність основних засобів, їх класифікація, система показників ефективності використання основних фондів підприємства, а також статус основних засобів в економіці України. У другій частині аналізується фінансовий стан підприємства та ефективність використання його основних виробничих фондів. У третьому представлені пропозиції щодо підвищення ефективності управління основними виробничими фондами підприємства.

1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність і матеріальний зміст основних виробничих фондів підприємства

До основних виробничих фондів відносяться засоби праці, які є у сфері матеріального виробництва, беруть участь у створенні продукції чи послуг, забезпечують необхідні умови для виробничого процесу, а також використовуються для зберігання та транспортування предметів праці продукції, виготовленої за собівартістю. У процесі виготовлення будь-якого продукту необхідне існування та взаємодія трьох елементів: знарядь праці, предметів праці та живої праці. Трудові матеріали та предмети праці одночасно є засобами виробництва і беруть участь у процесі виробництва у формі фізичних предметів і цінностей [1]. За різною участю у виробничому процесі та способами обороту виробничі фонди поділяються на основні та оборотні, як показано на рис. 1.1.

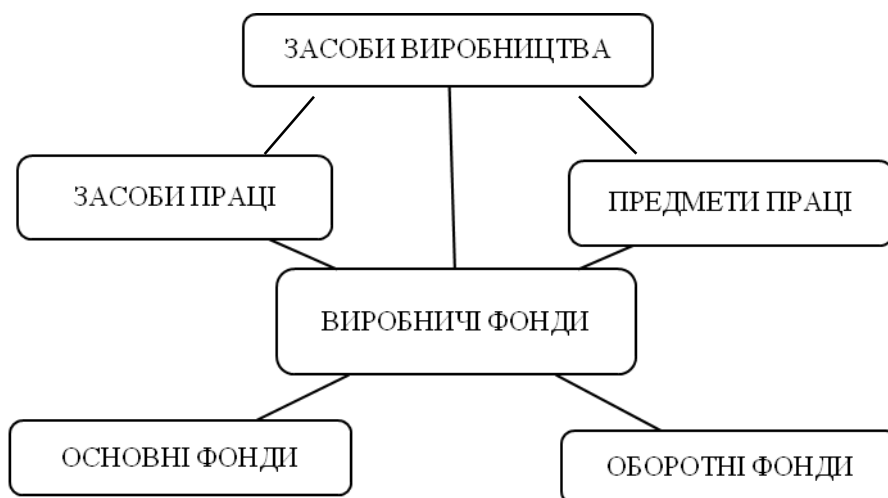

Рис. 1.1 – Структура основних фондів [0, с.125]

До складу основних фондів входять виробничі фонди і невиробничі фонди, які не призначені для виробничого процесу, до них відносяться: державні заклади, наприклад як: дитячі садки, школи, лікарні, а також житлові будинки, або ж і інші об'єкти побутово-культурного призначення та охорони здоров'я. Такі фонди є на балансі підприємств, але вони побічно впливають на виробничий процес і на об'єм виробництва. Їхня дія направлена на підвищення продуктивності праці, що безумовно пов'язана з покращенням матеріального забезпечення працівників підприємства, тим самим впливає на ефективність діяльності самого підприємства.

Однією з найважливіших складових економічного потенціалу країни є основні засоби. Саме тому, вивчення їх впливу на виробництво на даний час є важливою і актуальною темою, бо сукупність наявних виробничих фондів становить значну частину національного багатства України.

Відповідно до податкового законодавства України основними засобами є матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин, наданих у користування надрами (вартість землі, незавершені капітальні вкладення, дороги загального користування, бібліотечні та архівні фонди, матеріальні цінності, вартість яких не перевищує 20 тис. грн.). (невиробничі основні фонди та нематеріальні активи), призначені платником податку для використання в господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20 тис. гривні та поступово зменшується внаслідок фізичного чи психічного зносу та має очікуваний термін ефективного використання (освоєння) більше одного року з дати введення в експлуатацію (або період експлуатації, якщо він перевищує один рік) [1].

В економічній літературі широко поширені розбіжності в трактуванні поняття «основні засоби», наприклад, Г. Андрєєва визначає основні засоби як цінні трудові матеріали, які використовуються у виробництві у формі постійного споживання протягом тривалого періоду часу зношуються, їх вартість переноситься на виробничу вартість деталі.

Гетьман О. визначає основні фонди як засоби праці, що приймають участь у виробництві тривалий час (більше 365 днів), не змінюють своєї речовинної форми і

частково перекладають свою вартість на щойно виготовлений продукт, по мірі їх зносу, шляхом амортизаційних відрахувань.

Розглянемо трактування терміну «основні засоби» серед праць багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, систематизація поглядів яких наведена в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Дослідження трактування терміну «основні засоби»

Автор	Трактування
1	2
Рубан Л. О. [2]	«Основні засоби – це частина майна, використовувана як засоби праці при виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг або для управління організацією протягом періоду, що перевищує 12 місяців, або звичайний операційний цикл, якщо він перевищує 12 місяців.»
Єршова Н. Ю.[3]	«Основні засоби – засоби праці виробничого та невиробничого призначення. Характерною особливістю основних засобів є участь в процесі виробництва тривалий час, протягом багатьох циклів, при збереженні основних властивостей і первинної форми, при цьому поступове зношування і їх вартість переноситься на продукцію, що виготовляється.»
Базецька Г. І. [4]	«Основні засоби – це термін бухгалтерського обліку, синонім економічного поняття «необоротні матеріальні активи» (засоби виробництва, матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі діяльності або для здійснення адміністративних і соціальних функцій, що використовуються протягом тривалого періоду і поступово переносять свою вартість на продукцію у міру зношення); матеріальні цінності (виробниче майно), що споживається у виробничому процесі, тобто фізичний капітал.»
Покропивний С. Ф. [Ошибка! Источник ссылки не найден.]	«Основні засоби – це матеріальні активи, що функціонують в натуральній формі як у виробничій сфері, так і в невиробничій протягом довгого часу (більш за один рік).»

При представленні проведеного аналізу можна створити умови, що «основні особливості» – це фізичні особливості, що використовуються у розробці, самостійно брати участь у промисловому процесі та при повторному перенесенні свого товару на часткову готову продукцію.

У податковому обліку застосовують термін «основні фонди», а поняття «основних засобів» відсутнє, в той час як у бухгалтерському обліку не використовується термін «основні фонди». Відмінності між поняттями «основні засоби» і «основні фонди» полягає в їх визначень і Закону про податок на

прибуток. Можна виділити такі відмінності [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 39]:

1) Сфера діяльності основних фондів і основних засобів відрізняється
 2) Якщо об'єкт основних засобів фізично і психічно не зношений, поняття основних засобів не застосовується.

3) Одним із негативних наслідків термінологічної неоднозначності є те, що податкова термінологія використовується замість бухгалтерської термінології у фактичному обліку, що призводить до викривлення фінансових показників та ускладнення управління. Для вдосконалення обліку основних засобів фінансовий облік необхідно вести за економічно значущими категоріями в національних стандартах бухгалтерського обліку.

Старовойт В. А. аналізуючи критерії віднесення об'єктів до основних фондів та основних засобів (рис. 1.2) підкреслює, що «основні фонди» на сьогоднішній день – це категорія лише податкового обліку, а «основні засоби» – категорія бухгалтерського обліку [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 224].

Рис. 1.2 – Критерії віднесення об'єктів до основних фондів та основних засобів [Ошибка! Источник ссылки не найден., с. 224].

Існує значна різниця між бухгалтерською термінологією та податковою термінологією для обліку основних засобів. Податкова термінологія розроблена

для досягнення фінансових цілей і не узгоджується з природою економічних явищ. Позитивним моментом є розмежування понять бухгалтерського та податкового обліку, що є основою для розмежування методів обліку основних засобів та податкового обліку. Одним із негативних наслідків термінологічної неоднозначності є те, що податкова термінологія використовується замість бухгалтерської термінології у фактичному обліку, що призводить до викривлення фінансових показників та ускладнення управління [6].

Основні виробничі фонди (основні фонди) є однією з найважливіших характеристик економічного потенціалу країни. Економічна природа і речовий зміст основних фондів виступають визначальними ознаками, що окреслюють їх значення у здійсненні функцій будь-якого виробництва і у відтворювальному процесі розвитку.

. Важливим моментом достовірності організації обліку основних засобів і даних бухгалтерського обліку є науково-раціональне визначення структури та класифікації основних засобів на основі їх важливих економіко-технічних характеристик та оцінки інки. Структура наведена на рис. 1.3.

Рис. 1.3 – Структура основних фондів [Ошибка! Источник ссылки не найден.]

За призначенням основні виробничі фонди поділяються на такі групи[5]:

1. Земельні ділянки, що підлягають земельному обліку.

2. Капітальні витрати на відновлення та поліпшення земель, у тому числі капітальні інвестиції в поліпшення земель.

3. Будівлі та споруди, що фіксують наявність і рух конструкцій, будівель та їх складових частин і пристроїв передачі, а також житлових будинків.

Будівлі, де здійснюються основні та допоміжні виробничі процеси, адміністративні будівлі, господарські будівлі.

Будівлі - це інженерно-конструкційні об'єкти, необхідні для забезпечення виробничого процесу: мости, тунелі, дороги, шляхопроводи тощо.

Передавальне обладнання - це електромережі, водопровідні мережі, теплові мережі, провідники, тобто об'єкти, що забезпечують різні види енергії на робочому місці.

4. Машини та обладнання:

– механічні машини та обладнання, що поєднують усі види силових установок і двигунів;

– робочі машини та обладнання, які безпосередньо впливають на об'єкти праці або їх матеріально-технічне забезпечення під час виробництва продукції;

– вимірювальні прилади та інструменти для регулювання або регулювання, а також лабораторне обладнання та прилади для контролю та регулювання виробничих процесів, проведення досліджень або випробувань;

– комп'ютерна техніка: електронні розрахунки, машини імітаційного керування, а також машини та обладнання для управління технічними і виробничими процесами;

– інші пристрої, які не входять до перелічених підгруп.

5. Транспортні засоби – залізничний рухомий склад, що належить підприємству, автомобільний і водний транспорт, у тому числі транспортні засоби всередині заводу, такі як вагонетки, візки, пасажирські вагони тощо.

6. Інструменти, прилади та інвентар.

7. Багаторічні насадження.
8. Продуктивне та робоче тваринництво.
9. Інші основні засоби, які відповідають МСБО 16 – Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку «Основні засоби».

Основні виробничі фонди поділяються на дві основні частини: активну частину і пасивну частину. До активної складової основних фондів включаються засоби (машини та обладнання), які безпосередньо беруть участь у виробничому процесі. До пасивної частини основних засобів належать ті засоби, які забезпечують безперервність виробничого процесу.

Одними з важливих факторів, що визначають структуру основних засобів виробництва, є обсяг продукції, характер продукції, рівень механізації та автоматизації, рівень кооперації та спеціалізації, географічні та кліматичні умови.

Розташування підприємства

Класифікацію основних засобів відповідно до норм ПСБО № 7 розглянемо згідно з наказом Мінфіну про затвердження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку № 7 «Основні засоби» 07.11.2023. №624. [6] (рис. 1.4):

- особисті засоби (засоби які знаходяться на балансі організації);
- орендовані (тимчасово використовують, лізинг основних засобів).

За характером участі у виробничому процесі:

- активні (діючі);
- пасивні (законсервовані чи знаходяться в запасі).

За терміном експлуатації розрізняють такі вікові групи:

- від 0 до 5 років;
- від 6 до 11 років;
- від 11 до 20 років;
- більше 20 років.

Рис. 1.4 – Класифікація основних фондів підприємства

Створено автором

За технічною придатністю:

- справне устаткування;
- устаткування, яке потребує капітального ремонту;
- устаткування, що підлягає списанню.

Кожне промислове підприємство має свою структуру основних засобів, яка відображає їх «промислово-технічні особливості». Одним із важливих елементів методу бухгалтерського обліку є відображення його об'єктів в грошовому вимірнику, тобто оцінка. Вони використовуються як інструмент обміну та облікового відображення купівлі-продажу в умовах товарно-грошових відносин.

Одним із актуальних завдань бухгалтерської практики є вдосконалення механізму оцінки основних засобів. Кошторис, перш за все, повинен бути правдивим і точним, призведе до неправильного визначення амортизаційних відрахувань, спотворюючи тим самим фактичний розмір витрат обігу і прибутку, а також рівень рентабельності підприємства. підприємства.

Основні засоби обліковуються за натуральною вартістю та вартістю. Оцінка дає змогу отримати зведення різноманітних трудових даних, необхідних для нарахування амортизації, визначення рентабельності підприємства та інших показників його діяльності [7,8].

Кожен об'єкт основних фондів використовується тривалий період часу, протягом якого змінюватимуться умови його відтворення.

Розрізняють значення наступних типів:

Існують такі види вартостей:

- первісна;
- справедлива;
- переоцінена (відновна);
- залишкова вартість;
- ліквідаційна вартість.

Первинна вартість основних засобів розраховується як частина, яка поступово збільшується протягом операційного періоду і оприбутковується в інших формах активів, і частина, яка поступово зменшується до рівня ліквідації. Крім того, первісна вартість може додатково формуватися після введення виробництва в експлуатацію, тобто змінюватися під впливом різних обставин: збільшуватися при вартості робіт з реконструкції та модернізації, при сумі переоцінки, при зменшенні переоцінки. за кількістю. амортизація.

Залишкова вартість це частина вартості основних фондів, яка не перенесена на готову продукцію, тобто та частина, яка ще залишилася в трудових відомостях, її розмір визначається різницею між первісною та переоціненою вартістю.

Вартість основних засобів, відображена в балансі, може не відповідати їх дійсної вартості. У цьому випадку вартість основного засобу необхідно включати до його фактичної вартості. Відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку відновлення залишкової вартості об'єкта до його справедливої вартості називається переоцінкою основних засобів.

Переоцінена вартість і сума амортизації об'єкта основних засобів визначається виходячи з первісної вартості, помноженої на індекс переоцінки. Індекс переоцінки визначається діленням справедливої вартості на залишкову вартість об'єкта.

Зміна вартості об'єктів основних засобів може відбуватися як у бік збільшення (переоцінка), так і в бік зменшення (амортизація) [4]. Сума переоцінки залишкової вартості основних засобів включається до складу додаткового капіталу, а сума амортизації – до складу витрат. Вартість, яка амортизується – первісна або переоцінена вартість необоротного активу за вирахуванням його ліквідаційної вартості.

Ліквідаційна вартість – сума коштів або вартість інших активів, які підприємство очікує отримати від продажу (ліквідації) необоротних активів після припинення використання (використання) необоротних активів, за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем. (ліквідацією).

Зручність даного дослідження свідчить про його актуальність і значущість, оскільки одним із джерел коштів для відшкодування застарілих основних засобів є їх амортизація. У зв'язку з цим детальне дослідження зношеності основних фондів дозволяє не тільки визначити ступінь матеріального і психічного зносу, а й сформулювати напрями амортизаційної політики підприємства, методики та оцінки. ефективність підвищення економічного потенціалу компанії.

1.2. Система показників ефективності використання основних фондів підприємства

Раціональне використання основних фондів підприємства може сприяти покращенню різноманітних техніко-економічних показників, зокрема збільшення випуску продукції, зниження собівартості та ціни, зниження трудомісткості виробництва [9]. Схема алгоритму аналізу основних фондів підприємства представлена на рис.1.5.

Рис. 1.5 – Схема алгоритму аналізу основних фондів на підприємстві [9]

Як правило, аналітична оцінка основного засобу починається з визначення його наявності. Для цього їм необхідно зрозуміти, чи можуть вони належним чином обслуговувати виробничий процес і сфери управління, чи достатньо людей на підприємстві, яка їх динаміка, структура, технічний стан, наскільки ефективно чи неефективно їх використання тощо.

Забезпеченість основною інформацією характеризується такими показниками: фондотехнічна озброєність робочою силою; наявність, склад і відповідність фактичного обладнання, необхідного для виконання плану виробництва.

Фондоозброєність розраховується як відношення середньої виробничої собівартості основних фондів основного виду діяльності до чисельності робітників або середньооблікової чисельності працівників найбільшої зміни.

Трудотехнічна оснащеність розраховується виходячи з відношення середньої вартості активної частини виробництва основних засобів до граничної чисельності працівників у зміну або середньооблікової чисельності облікованих осіб [10].

Аналізуючи основні засоби, почніть з оцінки потужності обладнання та його відповідності профілю бізнесу. При проведенні аналізу основних фондів їх необхідно розділити на активні та пасивні та розрахувати питому вагу кожного виду. Необхідна ретельна оцінка тенденцій співвідношення цих видів. При цьому не варто забувати, що зростання частки активних коштів є основною метою будь-якого бізнесу.

Аналізують стан основних фондів, розраховують фондівіддачу основних фондів, фондівіддачу активної частини основних фондів, фондівіддачу, коефіцієнт зносу основних фондів та вивчають їх динаміку за певний період часу. Також розраховує та вивчає збитковість, оновлення основних фондів тощо. Зниження цих показників свідчить про наявність важливих проблем в оновленні основних фондів підприємств, особливо про брак коштів для задоволення цих потреб. Крім того, зношеність основних фондів свідчить про використання застарілих технологічних процесів, що призводить до того, що підприємство виробляє неконкурентоспроможну продукцію.

Розглянемо більш детально кожен показник та наведемо формули для їх обрахунків в більш узагальненому вигляді, які представлені в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Показники ефективності використання основних засобів підприємства

Показник	Формула розрахунку	Характеристика
1	2	3
1. Фондомісткість	Φ_k/V_p	Характеризує забезпеченість підприємства ОЗ
2. Фондоозброєність	$\Phi_k/Ч$	Показує величину основних засобів на працівника
3. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства	Φ_3/M	Відображає питому вагу залишкової вартості основних засобів у загальній вартості майна підприємства
4. Коефіцієнт зносу ОЗ	$З_о/\Phi_k$	Показує ступінь зносу ОЗ
5. Коефіцієнт придатності основних засобів	$1-K_3$	Відображає частину основних засобів придатну до експлуатації
6. Коефіцієнт оновлення ОЗ	$\Phi_в/\Phi_k$	Показує частку введених ОЗ у загальній їх вартості
7. Коефіцієнт вибуття ОЗ	Φ_y/Φ_k	Характеризує інтенсивність вибуття ОЗ
8. Коефіцієнт приросту основних засобів	$(\Phi_в-\Phi_y)/\Phi_k$	Показує ступінь збільшення ОЗ у звітному періоді проти минулого періоду
9. Фондовіддача	V_p/Φ_k	Характеризує ефективність використання ОЗ. Відображає суму виробленої продукції на одну гривню ОЗ
10. Рентабельність ОЗв	$П_б/\Phi_k*100\%$	Характеризує рівень ефективності використання основних засобів (ОЗ) підприємства

Умовні позначення:

Φ_k – балансова вартість основних виробничих засобів;

V_p – вартість виробленої продукції;

Φ_3 – залишкова вартість основних виробничих засобів;

M – вартість майна підприємства;

$З_о$ – сума зносу основних виробничих засобів;

$Ч$ – середньооблікова чисельність працівників;

Φ_y – вартість уведених основних виробничих засобів;

$\Phi_в$ – вартість виведених основних виробничих засобів;

K_3 – коефіцієнт зносу основних виробничих засобів;

П₆ – загальний прибуток підприємства.»

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства визначається як відношення вартості основних виробничих засобів (за вирахуванням суми їхнього зносу) до вартості майна підприємства. Нормативне значення не менше 0,5.

Стан основних засобів характеризують через такі коефіцієнти: зносу основних засобів; придатності; оновлення; вибуття основних засобів.

Норма амортизації характеризує частку вартості основних фондів, що використовується для компенсації витрат на виробництво в попередніх періодах. Норма амортизації визначається виходячи з відношення суми амортизації основних засобів до балансової вартості основних засобів.

Коефіцієнт придатності основних фондів відображає частку основних фондів, придатних для експлуатації в процесі господарської діяльності.

Коефіцієнт оновлення основних засобів відображає інтенсивність введення в експлуатацію нових основних засобів. Він показує основні засоби, введені протягом певного періоду, як частку від загальної вартості основних засобів на кінець звітного періоду.

Показник вибуття відображає інтенсивність вибуття основних засобів. До показників, що характеризують ефективність використання основних засобів, належать: прибуток на одну гривню основних засобів, фондвіддача, рентабельність основних засобів.

Фондвіддача основних фондів — показник, що відображає кількість товарної продукції, виражений у вартості одиниці (1 гривні) середньорічної вартості основних фондів, задіяних у виробництві цієї продукції.

Цей показник відображає ефективність використання основних засобів. Підвищення фондвіддачі основного засобу виробництва свідчить про підвищення ефективності його використання, що є позитивним явищем для корпоративної економіки. Основним шляхом підвищення фондвіддачі основних фондів є збільшення виробництва продукції за рахунок більш інтенсивного використання та

зниження середньорічної вартості цих фондів за рахунок ліквідації зношених, непродуктивних і непрацюючих основних фондів.

На рівень і динаміку фондівіддачі в підприємстві впливають [10]:

- обсяг випуску продукції в натуральному вираженні і ціна продукції;
- склад і структура основних фондів (зокрема, вікова структура, питома вага активної частини основної виробничих засобів);
- продуктивність, ціна та ін.
- техніко-економічні показники машин і обладнання; рівень зносу елементів основних засобів.

Фондомісткість – це показник, який обернено пропорційний рентабельності капіталу. Він показує, скільки основного обладнання використовується для виробництва продукції вартістю 1 українська гривня.

Основна оснащеність праці – відображає рівень оснащеності персоналу підприємства основними засобами.

Рентабельність основних засобів є відносним показником ефективності використання цих засобів. Абсолютним показником ефективності використання основних засобів є величина прибутку на одну гривню основних засобів.

До часткових показників використання основних засобів відносять:

- коефіцієнт екстенсивного використання основних засобів;
- коефіцієнт інтенсивного використання основних засобів;
- коефіцієнт інтегрального використання основних засобів, який характеризує рівень використання основних засобів за часом і потужністю.

Чи зможуть основні фонди та виробничі потужності нормально функціонувати, залежить від того, як краще використовувати їх екстенсивні та інтенсивні фактори. Щоб істотно підвищити використання основних фондів і виробничих потужностей, один з них – збільшити час роботи основного обладнання, а інший – збільшити частку робочого обладнання в складі існуючого обладнання компанії.

Поліпшення використання діючих основних фондів і виробничих

потужностей підприємств, у тому числі знову введених в експлуатацію, може бути досягнуте завдяки:

- підвищенню інтенсивності використання виробничих потужностей;
- підвищенню екстенсивності їхнього навантаження.

Екстенсивний тип – тип відтворення, що характеризується збільшенням часу роботи основних виробничих фондів. Зокрема, пріоритетними повинні бути заходи, спрямовані на підвищення мінливості роботи устаткування, за рахунок чого зростає обсяг виробництва та підвищується ефективність використання основних засобів. У зв'язку з цим необхідно забезпечити оптимізовану структуру трудових ресурсів підприємства і досягти співвідношення робочої сили з відповідними видами машин і обладнання, тобто поступово збільшувати питому вагу нового обладнання в організації виробничу інфраструктуру, що дозволить удосконалити технологію основних підрозділів підприємства, перерозподіливши працівників у межах своєї компетенції, вивільнивши працівників допоміжних професій і залучивши їх після належної підготовки до роботи в основних цехах для підвищення змінності обладнання. вони володіють. Існує певна межа екстенсивного поліпшення використання основних фондів і виробничих потужностей.

За рахунок вдосконалення технологічного процесу підвищується інтенсивність використання виробничих потужностей і основних фондів, організовується безперервне потокове виробництво на основі оптимальної концентрації виробництва однорідної продукції.

Отже, інтенсивне використання основних фондів діючих підприємств передбачає технологічні перетворення та підвищення коефіцієнта відновлення основних фондів. Підвищення екстенсивного використання основних фондів означає, з одного боку, збільшення часу роботи обладнання, що працює в межах календарного періоду (зміни, дня, місяця, кварталу, року), а з іншого боку, збільшення складу усього наявного обладнання на підприємстві та його виробничий ланцюг Кількість і частка діючого обладнання.

1.3 Фактори підвищення ефективності використання основних виробничих фондів у сучасних умовах

Основні виробничі фонди є важливим елементом виробничого процесу будь-якого підприємства, оскільки їх раціональне використання безпосередньо впливає на результати діяльності та конкурентоспроможність компанії.

Підвищення ефективності використання основних фондів передбачає оптимізацію їх роботи та забезпечення максимального виробничого результату при мінімальних затратах. Серед основних чинників, що впливають на ефективність використання основних фондів, виділяють наступні:

- модернізація обладнання – оновлення та технічне переоснащення наявних потужностей для підвищення їх продуктивності, зменшення простоїв та витрат на ремонт;

- автоматизація виробничих процесів – впровадження автоматизованих систем управління та контролю, що дозволяє знизити людський фактор і підвищити точність і швидкість виконання операцій;

- оптимізація завантаження обладнання – забезпечення рівномірного завантаження виробничих потужностей для уникнення простоїв і неефективного використання ресурсів;

- підвищення кваліфікації персоналу – навчання працівників новим технологіям та методам роботи для більш ефективного використання наявних фондів;

- енергозбереження та екологічні інновації – впровадження енергоефективних рішень і використання екологічно чистих технологій, що дозволяє зменшити витрати на енергію та вплив на довкілля.

Використання цих та інших заходів дозволяє підприємствам не тільки покращити ефективність своїх виробничих фондів, але й знизити операційні витрати, підвищити рентабельність і конкурентні переваги на ринку.

Підвищення ефективності використання основних виробничих фондів набуває особливої важливості в сучасних умовах, зокрема під час війни, через декілька ключових причин:

1) обмеженість ресурсів. В умовах війни підприємства можуть зіткнутися з дефіцитом матеріальних ресурсів, комплектуючих, енергії та фінансування. Оптимізація використання наявних основних фондів дозволяє компенсувати ці обмеження, забезпечуючи стабільну роботу підприємств навіть за умов скорочених поставок чи матеріалів;

2) зниження витрат. Війна часто призводить до зростання витрат на енергоносії, логістику, страхування і охорону активів. Рациональне використання основних фондів, зокрема шляхом енергоефективності та модернізації, сприяє зниженню операційних витрат, що важливо для збереження конкурентоспроможності та стійкості підприємства;

3) швидке реагування на зміни. В умовах військових дій бізнес повинен бути максимально гнучким і швидко адаптуватися до нових умов. Підвищення ефективності використання виробничих фондів допомагає оптимізувати виробничі процеси, скорочуючи час на переналаштування обладнання чи зміну продукції, що критично для забезпечення потреб економіки та армії;

4) збереження виробничих потужностей. Під час війни є ризик пошкодження або знищення виробничих фондів. Оптимізація їх використання дозволяє максимально зберегти існуючі активи та уникнути простоїв у виробництві, що сприяє стабільності економіки в умовах кризи;

5) підтримка робочих місць. Війна часто призводить до зменшення кількості робочих місць, і підприємства, що оптимізують свої фонди, можуть зберегти персонал та забезпечити стабільність доходів своїх працівників, що є важливим соціальним аспектом.

У сучасних реаліях підприємства мають бути максимально ефективними для виживання та підтримки економіки країни, а підвищення ефективності використання основних фондів стає ключовим інструментом для досягнення цієї мети.

На рис. 1.6 нами запропоновано алгоритм дій, що дозволить прийняти те чи інше рішення, відповідне сучасній ситуації стану основних засобів підприємства.

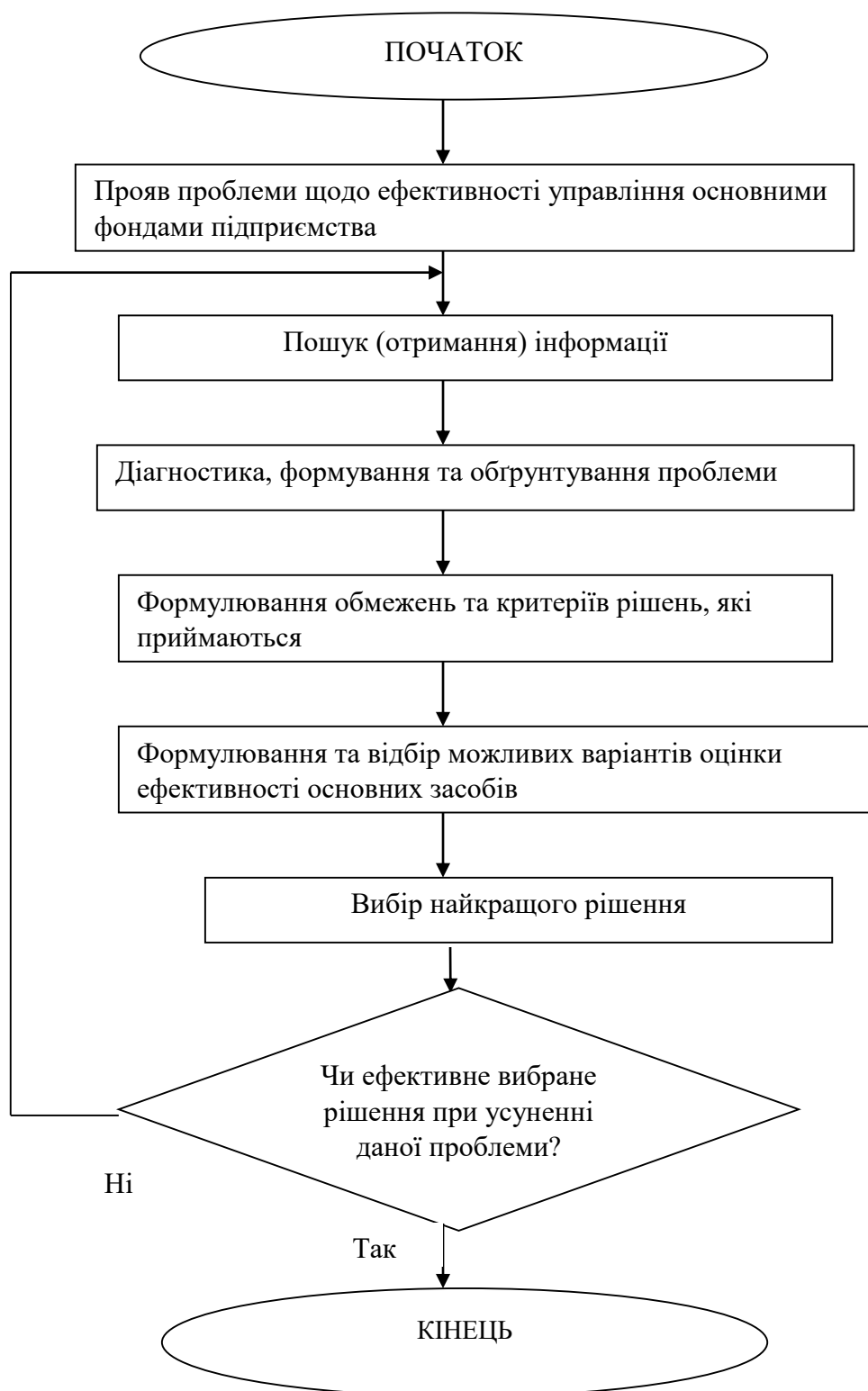

Рис. 1.6 – Алгоритм процесу прийняття рішення щодо управління ефективністю основних фондів підприємства [створено автором].

Даний алгоритм актуальний для прийняття будь-якого рішення, що передбачає переміщення виконання операції від одного блоку до іншого. Подібним чином алгоритми, які керують ефективністю основних засобів компанії, забезпечують цей діапазон руху. Після виявлення проблеми та визначення умов і факторів, що призвели до проблеми, розробляються рішення та вибирається найкращий варіант. На рис. 1.7 представлено етапи алгоритму щодо управління ефективністю основних засобів підприємства.

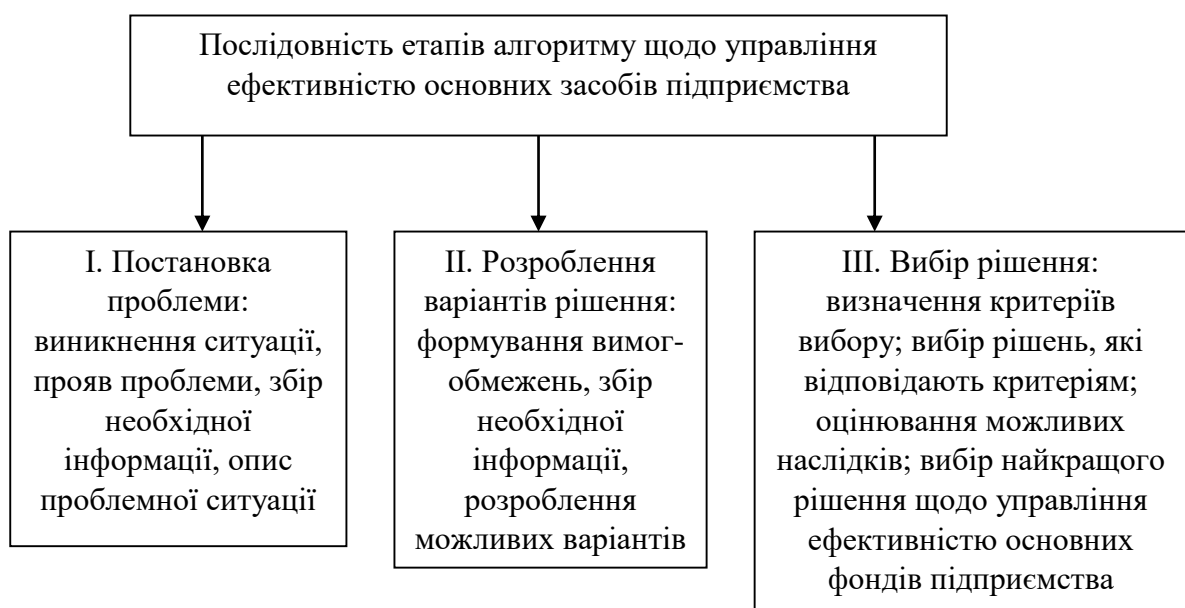

Рис. 1.7 – Етапи алгоритму щодо управління ефективністю основних засобів підприємства

[Створено автором]

Перший етап управління ефективністю використання основних засобів підприємства полягає в оцінці стану основних засобів за розглянутими раніше показниками.

Наступним етапом є вибір набору показників для аналізу ефективності використання основних засобів підприємства. Після проведення відповідних розрахунків наступним завданням є розробка відповідної стратегії, спрямованої на

ефективне управління основними засобами, усунення пов'язаних з ними проблем і негативних факторів, підвищення їх ефективності. Завершальним етапом є моніторинг процесу реалізації розробленої стратегії та внесення необхідних коригувань за результатами оцінки. Цей процес має бути постійним.

Складовими будь-якої виробничої діяльності є основні виробничі фонди підприємства. Від вирішення завдань, які підвищують ефективність її використання, залежить її становище, фінансовий стан і конкурентоспроможність на галузевому ринку. При чіткому розумінні ролі основних фондів у виробничому процесі та факторів, що впливають на їх використання, можна знайти шляхи підвищення ефективності використання підприємством основних фондів, забезпечуючи тим самим зниження собівартості продукції та збільшення виробничої праці.

З точки зору економіки, ефективність означає результативність економічної системи, яка виражається як співвідношення корисних кінцевих результатів функціонування економічної системи до витрачених ресурсів. У рамках питання використання основних засобів економічно ефективно використання основних засобів означає отримання максимальної вигоди від їх експлуатації. Ефективна робота основних фондів призведе до зростання продуктивності праці, зниження собівартості, збільшення прибутку.

Фактори, які покращують економічні вигоди від використання основних засобів, наведені в табл. 1.3.

Враховуючи приведені в таблиці чинники, питання використання основних засобів – не тільки економічне питання. Ефективність системи відноситься до характеристики системи, яка досягає своєї мети з певною якістю за заданих умов використання. Індикатори продуктивності описують, наскільки добре система адаптується до виконання попередньо поставлених завдань, і є підсумковими показниками оптимальної функціональності.

В Україні в усіх галузях економіки спостерігається сильний знос обладнання. Більшість будівель, машин та обладнання українських підприємств є старими та морально застарілими, тому потребують оновлення. Найбільш застарілими є основні

засоби підприємств транспорту та зв'язку, промисловості, навчальних закладів, медицини та охорони здоров'я, основні засоби підприємств будівельної сфери.

Таблиця 1.3 – Чинники підвищення економічної ефективності використання основних засобів

Чинники ефективності використання основних засобів	
Збільшуючі	Обмежуючі
Амортизаційна політика організації. Підвищення віддачі капітальних вкладень. Зниження питомих експлуатаційних витрат. Зміна структури основних засобів. Оновлення основних засобів	Безпека: – зміна кількості аварій на виробництві; – зміна кількості нещасних випадків; – політика промислової безпеки. Екологія: – зміна обсягів викидів і відходів; – екологічні платежі і штрафи. Експортні гарантії: – підвищення вимоги надійності; – можливість прийняти додаткове навантаження. Специфіка галузі: – географічне положення; – особливості виробничого процесу.

Створено автором

Зношеність виробничих основних фондів досягла критичних рівнів, і водночас майже всі галузі економіки України потребують докорінного оновлення. Багато вітчизняних підприємств не оновлювали свої основні фонди для ефективного виробництва за останні 15 років. Їх технологія виробництва відстала і вони так і не змогли задовольнити вимоги модернізації. Протягом останніх років технологічне відставання від розвинутих країн безупинно скорочується, але основні фонди вітчизняних підприємств все ще потребують модернізації та вдосконалення [1,7].

Можна виділити й інші проблеми, пов'язані з високим зносом основних фондів: відсутність трудових ресурсів відповідної спеціалізації та кваліфікації; серйозна технічна проблема, яка з часом стає все важчою; відстає технологія і методи роботи; мінливість, робоча сила недостатня у технічній оснащеності;

Тож шляхами вирішення цих проблем є наступні [8]:

– створення державою програм розвитку підприємств по

окремих галузях і відповідно збільшення фінансування на придбання нового устаткування;

- розробка проектів спільного інвестування, умови якої заохочували би зовнішніх інвесторів до вкладання коштів;
- створення на підприємствах спеціальних фондів, які би акумулювали кошти для придбання нового устаткування;
- впровадження державою активної політики у цій сфері, яка би стимулювала самі підприємства для постійного оновлення основних фондів.

Поняття ефективності використання основних засобів у виробничих галузях повинне бути наступним: економічно ефективно використання основних засобів означає отримання максимального прибутку при підтримці необхідного рівня відтворювання основних засобів, промислової безпеки, надійності і екологічних параметрів.

Висновки за розділом 1

До основних виробничих фондів відносяться засоби праці, які є у сфері матеріального виробництва, беруть участь у створенні продукції чи послуг, забезпечують необхідні умови для виробничого процесу, а також використовуються для зберігання та транспортування предметів праці продукції, виготовленої за собівартістю. У процесі виготовлення будь-якої продукції необхідне існування та взаємодія трьох елементів: знарядь праці, предметів праці та живої праці.

Поліпшення використання діючих основних фондів і виробничих потужностей підприємств, у тому числі знову введених в експлуатацію, може бути досягнуте завдяки: підвищенню інтенсивності використання виробничих потужностей; підвищенню екстенсивності їхнього навантаження.

Чинники, що збільшують ефективність використання основних виробничих фондів: амортизаційна політика підприємства; підвищення ефективності віддачі капіталовкладень; зменшення питомої ваги експлуатаційних витрат; зміна структури основних засобів в бік їх оновлення.

2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЙОГО ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ

2.1 Характеристика підприємства та його пріоритетних напрямків діяльності

Сільське господарство є однією з пріоритетних галузей національної економіки, де процеси виробництва, розподілу, обміну та споживання мають свої особливості, де діють нові економічні закони і де закони, притаманні всьому суспільному способу виробництва, набувають специфічних форм. Для більшості населення світу сільське господарство залишається найважливішою галуззю національної економіки.

Український сектор сільського господарства надзвичайно постраждав від примусової колективізації в 1929-1932 роках, штучного голоду та хибної аграрної політики в період виконавчої влади. Жодна галузь національної економіки не є більш залежною від природно-кліматичних умов, ніж сільське господарство. Це пов'язано насамперед з використанням землі як специфічного засобу виробництва, її родючістю та розташуванням. Історично, з початку 1990-х років аграрний сектор України занурився в серйозну економічну кризу. Під час цієї кризи українське сільське господарство зазнало величезних втрат. У 1990-х роках сільськогосподарське виробництво впало в 1,6 рази. Аграрна земельна реформа була необхідною для подолання цієї ситуації. Вона розпочалася у 1990 році, коли Верховна Рада Української РСР прийняла Постанову про земельну реформу, а у 1992 році Верховна Рада України прийняла нову Постанову про земельну реформу та прискорену приватизацію землі. Вже з початку 1990-х років Україна реформує свій аграрний сектор.

Приватне підприємство «СПАРК» (ПП «СПАРК») розпочало свою діяльність в 1998 році. Воно розташоване в селищі міського типу Нова Водолага Харківської області. Основна мета його діяльності – вирощування зернових культур, надання в оренду сільськогосподарських машин і устаткування, а також здійснення торгівельної діяльності як на теренах України, так і за її межами. Важливим

напрямом діяльності підприємства «СПАРК» є торгівля сільськогосподарською продукцією. Відділ виробничого цеху приватного підприємства «СПАРК» здійснює закупівлю зернових та олійних культур. Навіть є можливість розрахунку продукцією при придбанні сільськогосподарської техніки[].

Основний вид діяльності за напрямом: 01.11 – вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур та насіння олійних культур.

Інші види діяльності ПП «СПАРК»:

- 10.41 Виробництво олії та тваринних жирів;
- 10.91 Виробництво готових кормів для тварин, що утримуються на фермах;
- 10.92 Виробництво готових кормів для домашніх тварин;
- 46.21 Оптова торгівля зерном, насінням і кормами для тварин;
- 77.31 Надання в оренду сільськогосподарських машин і устаткування.

Статтями 55 та 63 Господарського Кодексу України передбачено класифікацію видів підприємств, згідно з якою ПП «СПАРК» відноситься до наступних видів:

- 1) за формою власності – приватне («СПАРК» діє на основі приватної власності);
- 2) за приналежністю капіталу в статутному фонді – національне (100% статутного капіталу належить Коротецькій В.О., яка є громадянином України);
- 3) за способом утворення статутного фонду – унітарне (ПП «СПАРК» створене одним засновником);
- 4) кількість працюючих – середнє (середня кількість робітників у 2023 році – 72 осіб).

Підприємство самостійно обирає форми і систему оплати праці, встановлює працівникам конкретні розміри тарифних ставок, посадових окладів, премій, винагород, надбавок і доплат. При такій структурі управління всю повноту влади бере на себе лінійний керівник, який очолює певний колектив. Йому під час розробки конкретних питань та підготовці відповідних рішень, програм, планів допомагає спеціальний апарат, який складається з функціональних служб.

Управління підприємством «СПАРК» здійснює генеральний директор Коротецька Валентина Олексіївна, яка є власником і засновником підприємства. На підприємстві впроваджено лінійно-функціональну структуру управління, яка зображена на рис. 2.1.

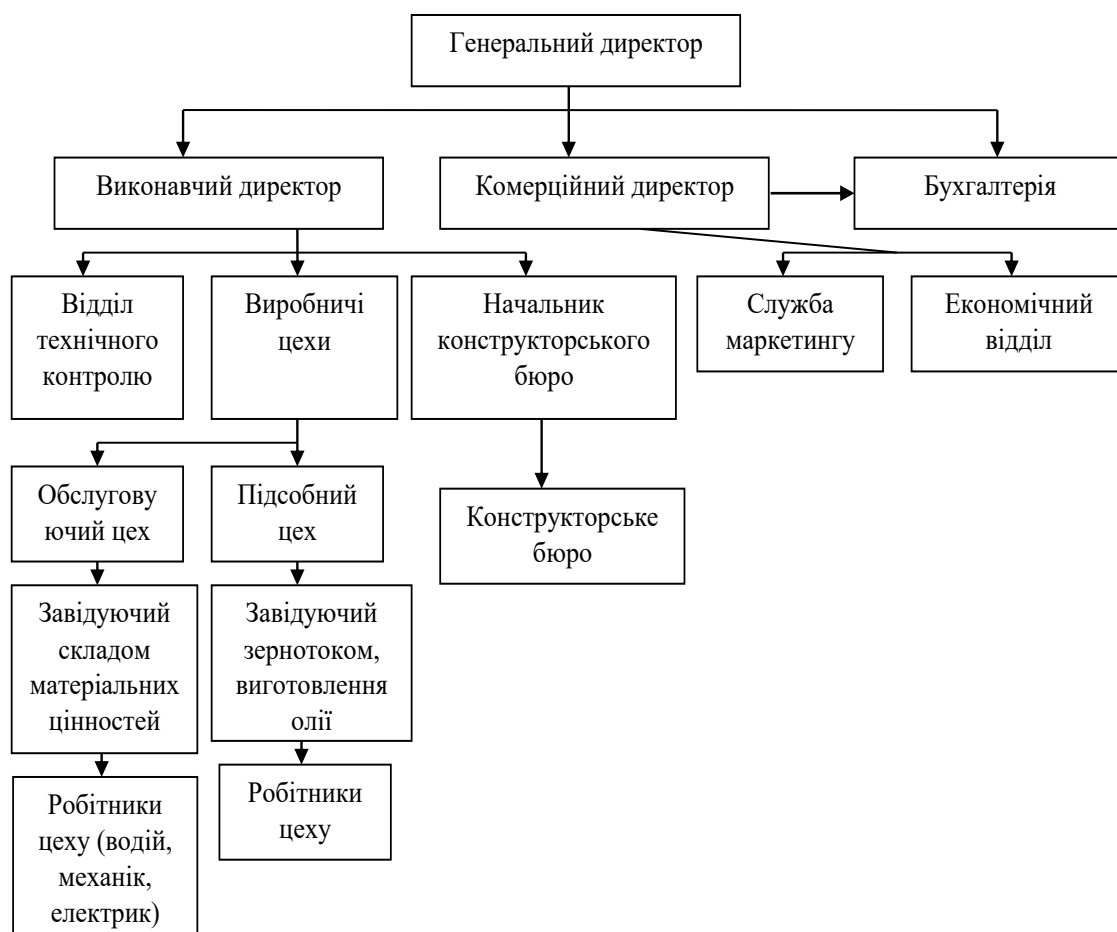

Рис.2.1 – Структуру управління ПП «СПАРК»

Керівник підприємства самостійно вирішує питання діяльності підприємства.

Відповідальна особа:

- відповідає за стан і діяльність підприємства;
- самовільно діяти від імені підприємства та представляти його інтереси в усіх органах і організаціях;

- розпоряджатися майном і коштами підприємства, укладати договори та видавати накази;
- відкривати розрахункові та інші рахунки в банківських установах;
- погодження працівників підприємства та видання наказів, у тому числі про прийняття на роботу та звільнення.

Бухгалтерський облік підприємства ведеться з дати реєстрації. Бухгалтерська форма підприємства «СПАРК» комп'ютеризована за допомогою програми 1С – Підприємство 8.3. Встановлена тривалість бігового циклу 1 місяць. Ведення організаційного та податкового обліку, відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку відповідно до плану рахунків, затвердженого генеральним директором, несе головний бухгалтер Полякова Анастасія Семенівна.

Діяльність підприємства здійснюється відповідно до санітарних вимог, правил техніки безпеки та інших вимог і норм. Компанія приділяє пильну увагу охороні праці та контролює дотримання правил техніки безпеки на фермі.

Приватне підприємство «СПАРК» відноситься до середніх підприємств за кількістю працівників, оскільки це значення не перевищує 250 осіб, хоча динаміка збільшення працівників простежується. Отже, кількість відпрацьованих годин за таблицею 2.1 збільшується.

Таблиця 2.1 – Кількість працівників, відпрацьований час та фонд оплати праці ПП «СПАРК» за 2021 –2023 рр.

Назва показників	Роки		
	2021	2022	2023
1	2	3	4
Середня кількість працівників, осіб	58	67	72
Середня кількість працівників в еквівалентні повної зайнятості, осіб	56	64	71
Кількість відпрацьованих годин працівниками, людино-годин	33952	40861	53176
Фонд оплати праці штатних працівників, тис. грн	761,09	1650,66	2361,81

Джерело: складено на основі звітності ПП «СПАРК»

2.2. Аналіз фінансового стану підприємства

Джерелом інформації для аналізу фінансового стану підприємства виступає:

- фінансова звітність підприємства за 2021–2023 рр.;
- звіт про капітальні інвестиції, вибуття й амортизацію активів;
- звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію;
- звіт про основні економічні показники сільськогосподарського підприємства (додат. А–Г).

На першому етапі аналізу фінансового стану ПП «СПАРК» потрібно провести аналіз структури майна та капіталу підприємства за 2021–2023 рр. у динаміці. Структура майна ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр. представлена в табл. 2.2, із якої видно, що оборотні активи переважають над необоротними.

Динаміка структури активів ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр. представлена на рис.2.2.

Таблиця 2.2 – Структура майна ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр.

Показник	Роки					
	2021		2022		2023	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
Усього вартість майна підприємства, у т.ч.	37870	100	66551	100	85096	100
Усього вартість необоротних активів, у т.ч.	6627	17,5	23292	35	23433	27,5
Незавершені капітальні інвестиції	0	0	1662	2,5	4977	5,8
Основні засоби	6627	17,5	21630	32,5	18456	21,7
Усього оборотних активів, у т.ч.	31243	82,5	43259	65	61663	72,5
Запаси	23625	62,4	19279	29	32612	38,3
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	6741	17,8	23362	35,1	27916	32,8
Інша поточна дебіторська заборгованість	0	0	2	0	46	0,1
Гроші та їх еквіваленти	877	2,3	616	0,9	1088	1,3

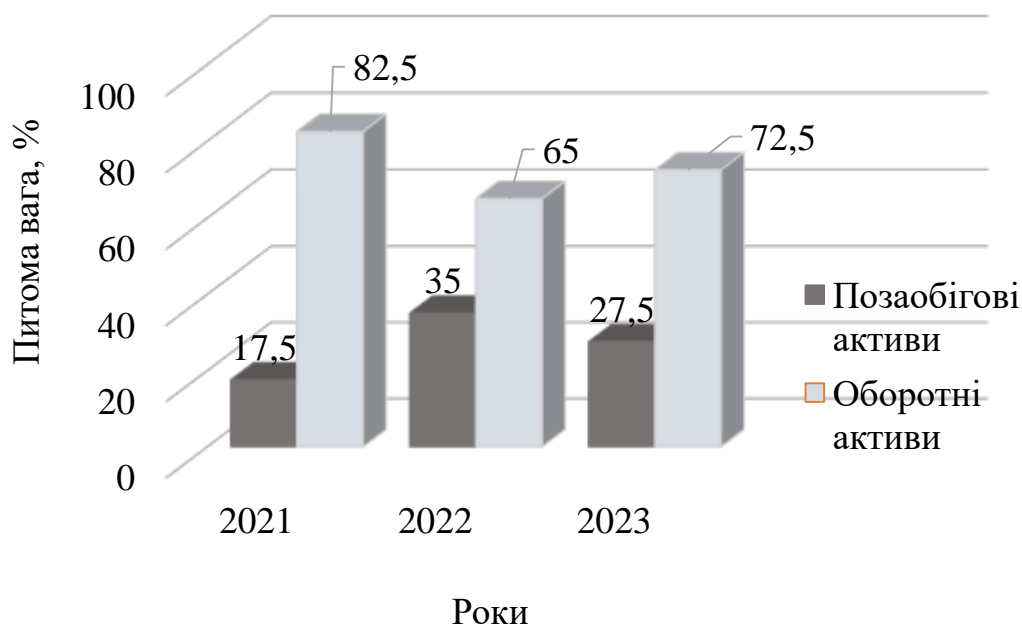

Рис. 2.2 – Динаміка структури активів ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр.

У структурі оборотних активів найбільшу частку мають запаси, але у 2023 році їх питома вага у майні підприємства зменшилась у понад 1,2 рази. Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи та послуги у вартісному вираженні зросла до 27 916 тис. грн. та на 32,8% у структурі майна «СПАРК». Серед необоротних активів, частка основних засобів у 2023 році зросла до 21,7%, тобто на 4,2%. У 2021 році незавершені капітальні інвестиції були відсутні, однак у 2023 році їх питома вага у структурі активів становить у 5,8%. Вартість майна за три роки зросла на 47 226 тис. грн. або 124,7%.

Проведемо горизонтальний аналіз активів і пасивів ПП «СПАРК» у 2021-2023 рр. Результати аналізу представлені в табл. 2.3, з якої видно, що за результатами 2023 року спостерігається посилення господарського потенціалу підприємства, на що вказує збільшення суми активів підприємства на 27,6%. Таким чином за 2021–2023 рр. у ПП «СТАРК» спостерігається збільшення обсягу майна, що свідчить про розширення діяльності підприємства за досліджуваний період.

Таблиця 2.3 – Результати горизонтального аналізу активів і пасивів ПП «СТАРК» за 2021–2023 рр.

Показник	Роки			Приріст (зменшення)			
	2021	2022	2023	Абс. приріст, +/-		Відн. приріст, %	
				2021 від 2022р.	2022 від 2023р.	2021 від 2022р.	2022 від 2023р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Основні засоби	6627	21630	18456	15003	-3174	226,4	-14,7
Необоротні активи	6627	23292	23433	16665	141	251,5	0,6
Оборотні активи	31243	43259	61663	12016	18403	38,5	42,5
Активи	37870	66551	85096	28681	18545	75,7	27,9
Власний капітал	37300	65948	84178	28648	18230	76,8	27,6
Довгострокові зобов'язання в т. ч.	1498	0	0	-1498	0	-100,0	
Товари, роботи, послуги	262	236	86	-26	-149	-10,0	-63,4
Розрахунки з оплати праці	44	115	86	72	-29	163,3	-25,3
Інші поточні зобов'язання	167	162	259	-5	96	-2,8	59,3
Короткострокові зобов'язання	570	603	918	33	315	5,8	52,2
Баланс	37870	66551	85096	28681	18545	75,7	27,9

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ПП «СПАРК»

Той факт, що дохід від продажу ПП «СПАРК» товарів і послуг зростає більш швидко, ніж активи, вказує на підвищення ефективності управління обмеженим обсягом доступних ресурсів. Збільшення суми балансу в 2023 році зумовлене зростанням як оборотних (+42,5%), так і необоротних активів (+0,6%).

Збільшується кількість джерел фінансування, доступних для залучення активів, завдяки зростанню власного капіталу (+27,64%) і короткострокових зобов'язань (+52,23%). Збільшення загальних зобов'язань дає більш повну картину наявного потенціалу компанії, хоча це призводить до збільшення залежності від зовнішніх постачальників фінансових ресурсів.

Інфляція рентабельності активів знизилася в 2023 році, що свідчить про реальне знецінення вартості активів компанії.

Проведемо аналіз основних показників рентабельності підприємства за 2021-2023 рр. Результати аналізу представлені в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз основних показників рентабельності ПП «СПАРК» за 2021-2023 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2021 від 2022р.	2023 від 2022р.
	1.Рентабельність продажів (валовий прибуток), %	34,86	37,54	40,90	2,68
2.Рентабельність власного капіталу, %	24,06	38,02	28,03	13,97	-10,00
3.Рентабельність продажів (чистий прибуток), %	33,87	36,97	39,87	3,09	2,91
4.Рентабельність продажів ЕВІТ, %	33,87	36,97	39,87	3,09	2,91
5.Рентабельність активів, %	0,22	0,34	0,25	0,13	-0,09

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Для визначення привабливості ПП «СПАРК» як об'єкту інвестування доцільно порівняти рентабельність активів та рентабельність альтернативних напрямків вкладення капіталу власниками. Для розрахунку використовуються дані Національного банку України щодо середньої доходності депозитів за 2023р. (він не перевищував значення 12%). Із табл. 2.4 видно, що рентабельність активів ПП «СПАРК» в 2023р. в 48 разів нижче доходності альтернативного вкладення, що свідчить про низьку ефективність використання основних фондів підприємства і керівництву потрібно на це звернути увагу та розробити низку заходів щодо покращення ситуації.

Показник валової рентабельності демонструє тенденцію зростання значення у 2023р. Це вказує на необхідність подальшого пошуку можливостей для збільшення обсягу продажів товарів та послуг для максимізації кінцевого фінансового результату. Підприємство функціонує не стабільно, рентабельність

активів, власного капіталу, продукції, була найвищою у 2022 році, а в 2023 році знизився до 0,25.

Важливу роль в аналізі фінансового стану підприємства відіграє фінансова стійкість підприємства, яка дає уявлення про інвестиційну привабливість підприємства та про його фінансову незалежність. Результати аналізу показників фінансової стійкості ПП «СТАРК» за 2021–2023 рр. представлено в табл.2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз показників фінансової стійкості ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр.

Показник	Роки			Відхилення			
	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021		Відхилення 2023/2022	
				+/-	%	+/-	%
Коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу(коефіцієнт фінансування)	0,02	0,01	0,01	-0,004	-26,67	0,002	22,22
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,02	0,01	0,01	-0,004	-26,67	0,002	22,22
Коефіцієнт автономії	0,985	1,000	0,989	0,004	0,41	-0,011	-1,10
Коефіцієнт залежності	1,015	1,000	1,011	-0,004	0,39	0,011	1,10
Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,90	0,71	0,79	-0,110	-12,17	0,082	11,59
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,00	0,00	0,00	0,0	0,00	0,000	0,00
Коефіцієнт забезпеченості власними коштами	1,08	1,13	1,17	0,092	8,55	0,046	4,10
Коефіцієнт страхування бізнесу	0,29	0,30	0,00	-0,290	-100,00	-0,300	-100,00
Коефіцієнт страхування власного капіталу	0,29	0,30	0,00	-0,295	-100,00	-0,303	-100,00

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Аналіз показників фінансової стійкості підприємства «СПАРК» (табл. 2.5) показує, що підприємство має фінансову незалежність, оскільки значення коефіцієнту автономії коливалося в діапазоні 0,985–1,000, нормативне значення більше 0,500. Всі інші показники фінансової стійкості теж відповідають нормативним значенням, окрім коефіцієнтів страхування бізнесу та власного

капіталу за 2023 рік. Згідно з балансом підприємства, резервний капітал був відсутній за відповідний період.

Розрахунки коефіцієнту фінансової стійкості вказують, що власні кошти перевищують заборгованість підприємства. У 2023 році цей показник скоротився на 16% відносно попереднього року. Коефіцієнт забезпеченості власними коштами щорічно зростає на 4%. Оскільки власний капітал складає близько 99% пасивів підприємства, коефіцієнт фінансування та коефіцієнт концентрації капіталу майже не відрізняються. Відсутність довгострокових зобов'язань спричинили ситуацію, за якої показник фінансового левериджу становить 0, значить підприємство абсолютно не залежить від такого виду зобов'язань. Проаналізовані показники характеризують підприємство зі ступенем фінансової незалежності, тобто необхідну кількість оборотних коштів, яка потрібна для забезпечення його фінансової стійкості.

Аналіз показників фінансової стійкості ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр. свідчить про інвестиційну привабливість підприємства.

Важливе значення в аналізі фінансового стану підприємства відіграють показники ділової активності: коефіцієнт оборотності оборотних засобів, матеріально-виробничих запасів, кредиторської та дебіторської заборгованості, основних фондів та власних коштів. Результати аналізу показників ділової активності ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр. представлено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз ділової активності ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр.

Показник	Роки			Відхилення			
	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021		Відхилення 2023/2022	
				+-	%	+-	%
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Коефіцієнт ділової активності (оборотності оборотних засобів)	0,75	1,30	0,78	0,03	4,11	-0,52	-40,0

Закінчення табл. 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8
2. Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів	1,55	3,16	2,28	0,73	47,13	-0,88	-27,9
3. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	3,20	4,51	2,31	-0,89	-27,80	-2,20	-48,8
4. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	53,01	160,86	107,61	54,59	102,98	-53,25	-33,1
5. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,78	1,31	0,79	0,01	0,99	-0,52	-39,9
6. Коефіцієнт оборотності основних засобів	3,56	4,80	2,95	-0,61	-17,13	-1,85	-38,5
7. Тривалість обороту оборотних засобів в днях	589,82	339,90	565,95	-23,87	-4,05	226,05	66,5
8. Тривалість обороту дебіторської заборгованості в днях	138,16	98,01	191,40	53,24	38,54	93,39	95,3
9. Тривалість обороту кредиторської заборгованості в днях	8,36	2,75	4,07	-4,29	-51,32	1,32	48,0
10. Тривалість обороту матеріальних-виробничих запасів в днях	284,90	139,70	193,71	-91,19	-32,01	54,01	38,7
11. Тривалість обороту власного капіталу в днях	565,18	336,16	560,34	-4,84	-0,86	224,18	66,7
12. Тривалість обороту основних засобів в днях	123,97	91,96	149,60	25,63	20,67	57,64	62,7

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Із табл.2.6 видно, що ділова активність ПП «СПАРК» в 2023 році значно знизилася по відношенню до 2022 року, про що свідчать всі показники ділової активності, починаючи з коефіцієнту оборотності засобів і закінчуючи тривалістю

обороту основних засобі. Зниження ділової активності свідчить про омертвіння капіталу підприємства та зниження ефективності його використання, що є негативною тенденцією і керівництву потрібно звернути увагу на цей факт, та розробити низку заходів по ліквідації даної тенденції.

Зменшення коефіцієнту оборотності матеріально-виробничих запасів у 2023 році свідчить про відносне зростання запасів і незавершеного виробництва або про втрату попиту на продукції підприємства. Швидкість оплати по рахунках у 2023 році скоротилась на близько 50% відносно попереднього року, що підтверджує показник оборотності дебіторської заборгованості.

Зменшення коефіцієнту оборотності матеріально-виробничих запасів у 2023 році свідчить про відносне зростання запасів і незавершеного виробництва або про втрату попиту на продукцію підприємства. Швидкість оплати по рахунках у 2023 році скоротилась примірно на 50% відносно попереднього року, що підтверджує показник оборотності дебіторської заборгованості. Це свідчить про нераціональну кредитну політику, яку проводить підприємство щодо свої покупців, Якщо не виправити цю тенденцію, у підприємства в майбутньому виникнуть проблему з фінансування поточної діяльності, що незбіжно приведе до кризи оплати поточних платежів, що є шляхом до банкрутства.

У 2023 році коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості знизився це вказує на той факт, що кредитори підприємства, в основному постачальники послабили и свою кредитну політику по відношенню до ПП «СПАРК», про що свідчить тривалість обертання кредиторської заборгованості, яка в 2023 році склала 4,04 дня проти 2,75 дня в 2022 році. Слід зазначити, що тривалість обертання дебіторської заборгованості має зовсім іншу тенденцію Тривалість обертання дебіторської заборгованості в 2023 р. зросла майже в 2 рази і досягла значення 191,4 дня. Тобто підприємство чекає майже півроку на оплату за свою продукцію. В той же час кредитори чекають всього 4,04 дня. Це дуже несприятлива тенденція, в подальшому вона може привести до кризи поточних платежів, що призведе до падіння ефективності роботи підприємства.

Збільшення тривалості обороту основних засобів у 2023 році на підприємстві

«СПАРК» є наслідком великих капітальних інвестицій, це притаманно для сільськогосподарських підприємств.

2.3. Оцінка ефективності використання основних виробничих фондів підприємства

Основні фонди є одним із найважливіших факторів виробництва, ефективність їх використання впливає на кінцеві результати господарської діяльності підприємства. Завданням дослідження ефективності використання основних виробничих фондів є визначення тенденцій розвитку матеріально-технічного забезпечення ПП «СПАРК».

Проведемо аналіз основних фондів підприємства за алгоритмом у першій частині роботи. Аналіз проводиться в кілька етапів і допомагає оцінити структуру, динаміку та ефективність використання ПП «СПАРК» основних засобів.

Перший етап аналізу: оцінка динаміки та наявності основних засобів ПП «СПАРК» наведено в табл. 2.7, з якої видно, що на балансі підприємства знаходяться трактори, автомобілі вантажні та пасажирські, причепи та напівпричепи, плуги, культиватори, граблі та сівалки, які використовуються для захисту посівів, збирання та післяжнивних робіт (в одиницях виміру).

Таблиця 2.7 – Динаміка наявності сільськогосподарської техніки ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр.

Назва сільськогосподарської техніки	Роки		
	2021	2022	2023
1	2	3	4
1.Трактори – всього	12	14	16
2.Із загальної кількості тракторів –трактори колісні	12	14	16
3.Вантажні та вантажно-пасажирські автомобілі	6	9	11
4.Причепи та напівпричепи	3	7	7

Закінчення табл.2.7.

1	2	3	4
5.Плуги	4	4	5
6.Культиватори	7	7	7
7.Борони	3	3	4
8.Машини посівні та для садіння – всього	8	8	8
9.Машини для захисту сільськогосподарських культур	1	3	4
10.Сінокосарки	1	1	2
11.Жатки валкові	2	2	2
12.Комбайни і машини зернозбиральні	6	7	7
13.Картоплезбиральні, включаючи картоплекопачі	1	1	1
14.Техніка для після урожайних робіт	3	4	5
15.Машини і устаткування для приготування кормів	3	4	5

Джерело: складено на основі звітності ПП «СПАРК»

Далі проаналізуємо динаміку структури основних виробничих фондів ПП «СПАРК» в вартісному вираженні за 2021–2023 рр., яка представлена на рис. 2.3. Як видно з рис. 2.3 найбільшу частку у вартості виробничих фондів займають машини та обладнання, питома вага яких коливається в діапазоні 82,9–84,1 %. Питома вага транспортних засобів також має тенденцію зростання в структурі основних засобів ПП «СПАРК» і знаходиться за досліджуваний період в діапазоні 13,2–14,50%. Вартість придбання нових автомобілів у 2023 році зросла на 202,66% в порівнянні з 2021 роком. Таким чином, щороку підприємство інвестує свої фінансові ресурси у розширення матеріально-технічної бази, що є позитивним фактом і свідчить про інвестиційну привабливість підприємства.

Аналіз динаміки вартості основних засобів ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр. представлено в табл. 2.8, з якої видно, що протягом досліджуваного періоду відбулися зміни в складі та структурі основних засобів підприємства. Вартість основних засобів за 2021–2023 роки зросла на підприємстві на 19 515 тис. грн. Вартість будинків не зросла, в питомій вазі їхня частка становить 1,5 %; машини та обладнання зросли на 16 564 тис. грн., а їхня частка збільшилась до 84%, транспортні засоби збільшились на 2 881 тис. грн., питома вага збільшилась до 14%,

інструменти, прилади, інвентар – на 21 тис. грн., в питомій вазі їхня частка становить в 2023 році 0,4%.

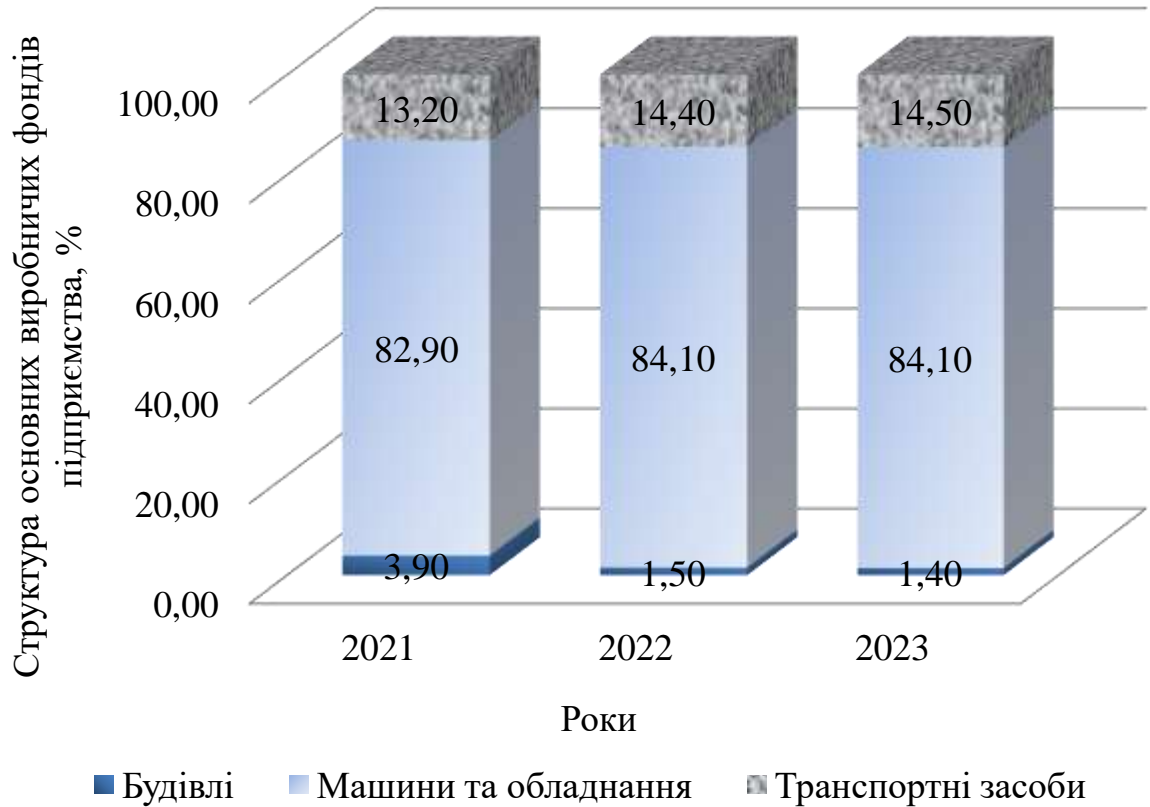

Рис. 2.3 – Динаміка структури основних засобів ПП «СПАРК»

Таблиця 2.8 – Аналіз динаміки вартості основних засобів ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр.

№	Склад основних фондів	Фактична наявність				Зміни за рік	
		Початок року		На кінець року		тис.грн.	%
		тис. грн.	%	тис. грн.	%		
1	2	3	4	5	6	7	8
2021 рік							
1.	Будівлі	449	3,9	449	1,5	0	-2,41
4.	Машини та обладнання	9606	82,9	25887	84,1	16281	1,27
5.	Транспортні засоби	1445	12,5	4326	14,1	2881	1,60
6.	Інструменти та інші ОФ	92	0,8	104	0,3	12	-0,46
7.	Всього	11592	100	30766	100,0	19174	
8.	Знос основних фондів	4874	-	9032	-	4158,34	

Закінчення табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7	8
9.	Коефіцієнт зносу		0,42		0,29		- 0,1292158 49
2022 рік							
1.	Будівлі	449	1,46	449	1,44	0	-0,02
4.	Машини та обладнання	25887	84,14	26170	84,13	283	-0,01
5.	Транспортні засоби	4326	14,06	4375	14,06	49	0,00
6.	Інструменти та інші ОФ	104	0,34	113	0,36	9	0,03
7.	Всього	30766	100	31107	100	341	
8.	Знос основних фондів	9032	-	12518	-	3486	
9.	Коефіцієнт зносу		0,29		0,40		0,11
2023 рік							
1.	Будівлі	449	1,4	-	-	-	-
4.	Машини та обладнання	26170	84,1	-	-	-	-
5.	Транспортні засоби	4375	14,1	-	-	-	-
6.	Інструменти та інші ОФ	113	0,4	-	-	-	-
7.	Всього	31107	100	-	-	-	-
8.	Знос основних фондів	12518	-	-	-	-	-
9.	Коефіцієнт зносу		0,4	-	-	-	-

Аналіз даних табл. 2.8 показує, що спостерігається поліпшення структури основних фондів ПП «СПАРК», але незначно. Для вдосконалення структури необхідне подальше збільшення частки активної частини основних фондів, щоб збільшити обсяги виробництва, знизити собівартість і збільшити прибутки підприємств. Також необхідно розробити заходи щодо зниження інтенсивності зносу, що можливо при оновленні основних фондів згідно з табл. 2.8.

Розглянемо розподіл капітальних інвестицій за видами активів ПП «СПАРК», який представлено в табл.2.9.Капітальні інвестиції були найбільшими у 2022 році протягом досліджуваного періоду: 84% йшли на машини, обладнання та інвентар, розраховані, як показано в таблиці. 2.9 У 2023 році капітальні інвестиції в дану групу основних фондів впали на 93%. З моменту модернізації ліфтів у 2023 році інвестиції в нежитлові будівлі зросли на 100% порівняно з попереднім роком на суму: 1,6533 мільйона юанів. Загальний обсяг інвестицій в минулому досліджуваному році впав на 73,6% порівняно з попереднім роком, але зріс на 183,3% порівняно з 2021 роком.

Таблиця 2.9 – Розподіл капітальних інвестицій за видами активів
ПП «СПАРК»

Види основних засобів	Роки			Відхилення			
	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021		Відхилення 2023/2022	
				+/-	%	+/-	%
1. Усього капітальних інвестицій за видами активів (без ПДВ, тис. грн.)	1944,8	20846,1	5508,8	3564	183,26	- 15337,3	-73,6
2. Будівлі нежитлові (без ПДВ, тис. грн.)	-	1662,1	3315,4	3315,4	-	1653,3	99,4
3. Машини, обладнання та інвентар (без ПДВ, тис. грн.)	1260,6	16303,1	1069,2	-191,4	-15,18	- 15233,9	-93,4
4. Транспортні засоби (без ПДВ, тис. грн.)	684,2	2880,9	1124,2	400	58,46	-1756,7	-60,9

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Другий етап – аналіз змін у структурі основних фондів підприємства шляхом порівняння частки кожної групи основних фондів у загальній вартості на кінець періоду з аналогічними показниками на початок періоду. Динаміка аналізу складу та структури основних засобів ПП «СПАРК» за 2023 р. представлена в табл. 2.10

Таблиця 2.10 – Динаміка аналізу складу та структури основних засобів
ПП «СПАРК» за 2023 р.

Назва основних засобів	На початку року		На кінець року		Відхилення за рік,	
	сума	питома	сума	питома	сума	питома
	тис. грн.	вага, %	тис. грн.	вага, %	тис. грн.	вага, %
1. Промислово-виробничі основні засоби	30662,5	99,1	30993,6	99,02	331,1	92,6
2. Невиробничі основні засоби	279,4	0,9	305,8	0,98	26,4	7,4
3. Усього	30 942	100	31 299	100	357,5	100,0

Зростання вартості виробничих основних фондів відносно невиробничих свідчить про позитивні зміни у виробничих основних фондах підприємств. Особливо важливим є поділ виробничих основних фондів підприємства на активну та пасивну частини. Крім того, збільшення питомої ваги активних частин є індикатором прогресу структури основних фондів і прогресу техніки та техніки підприємства.

Третій етап – аналіз технічного стану основних фондів за такими основними показниками, як коефіцієнт зносу та коефіцієнт придатності. Результати аналізу технічного стану основних засобів ПП «СПАРК» представлено в табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Аналіз технічного стану основних засобів ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр.

Показники	Роки			Відхилення	
	2021	2022	2023		
				2021/2022	2022/2023
1. Початкова вартість основних засобів, тис. грн	11500	30662	30993	19162	331
2. Зношеність основних засобів, тис. грн	4874	9032	12518	4158	3486
3. Залишкова вартість основних засобів, тис. грн	6627	21630	18456	15003	-3174
4. Коефіцієнт зношеності	0,42	0,29	0,40	-0,13	0,11
5. Коефіцієнт придатності	0,58	0,71	0,60	0,13	-0,11

Із табл. 2.11 видно, що коефіцієнт зношеності основних виробничих фондів ПП «СПАРК» коливається в діапазоні 0,29 – 0,42, що означає «легку» структуру активів підприємства, що свідчить про достатньо невисокі підприємницькі ризики підприємства.

Четвертий етап – аналіз використання виробничої потужності підприємства, який є одним з найважливіших етапів аналізу основних засобів. Завантаження виробничих потужностей характеризується показниками: використання виробничих потужностей, коефіцієнт інтенсивного завантаження потужностей, середньодобовий виробіток, коефіцієнт екстенсивного завантаження потужностей (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Аналіз використання виробничих потужностей

Коефіцієнти	Роки			Відхилення (+,-)		Темп зростання %	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2021-2022	2022-2023	2021-2022	2022-2023
	1	2	3	4	5	6	7
1. Коефіцієнт використання потужності	0,8	0,9	0,7	0,1	-0,2	112,5	77,8
2. Коефіцієнт інтенсивного навантаження потужності	0,7	0,8	0,6	0,1	-0,2	114,3	75,0
3. Коефіцієнт екстенсивного навантаження потужності	0,7	0,8	0,6	0,1	-0,2	114,3	87,5
4. Інтегральний коефіцієнт навантаження.	1,0	1,0	1,0	0	0	100,0	100,0

У 2022 році підприємство вклакло понад 20 млн. грн. у реконструкцію току: запрацювала потужна зерносушарка, яка забезпечує власні потреби підприємства, а також бере на сушку зерно інших суб'єктів господарювання.

Завдяки придбанні нової зерносушарки, збільшилась потужність одночасного зберігання урожаю на підприємстві «СПАРК» і в 2022 році показники були найбільшими.

Аналізуючи динаміку розрахованого показника, зробимо висновок, що виробничі потужності ПП «СПАРК» використовуються не ефективно.

Зменшення екстенсивного навантаження передбачає збільшення часу простоїв обладнання, зменшення змінності їх роботи, збільшення питомої ваги непрацюючих основних засобів.

Підвищення інтенсивного навантаження досягається шляхом технічного вдосконалення основних засобів, підвищення якості вихідної сировини і матеріалів; впровадження нових технологій та ін. Впровадження нових технологій відбулось в 2022 році, а в 2023 році коефіцієнт інтенсивного навантаження потужності зменшився.

Наступним етапом є аналіз вибуття/уведення основних засобів на підприємстві. Оцінка оновлення основних засобів – це оцінка введення в дію нових об'єктів і виробничих потужностей. Це можливість систематично оцінювати

технічний рівень техніки та обладнання та своєчасно виводити з виробництва застаріле обладнання. Динаміка вибуття та уведення основних засобів на ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр. представлена на рис. 2.4.

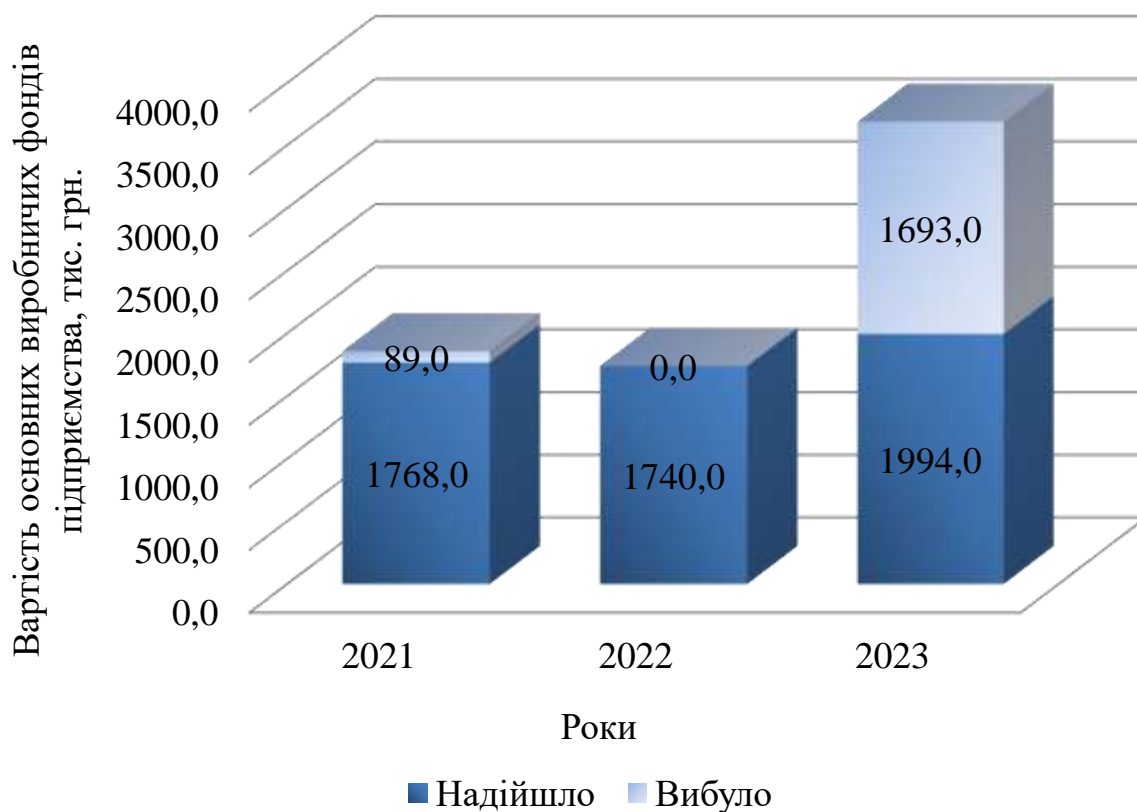

Рис.2.4 –Динаміка вибуття та уведення основних засобів на ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр.

Із рис. 2.4 видно, що вартість основних засобів, які надходили, була більшою, аніж тих, що вибули. Частка нових у наявних на підприємстві основних засобів у 2022 році складала більше 60%, а тих, що вибули лише 0,1%. У 2023 році, вартість вибулих основних фондів була найвищою за аналізований період, а різниця з вартістю уведених склала лише 301 тис. грн., коли це значення у попередньому періоді сягало понад 17 440 тис.грн.

На п'ятому етапі аналізуємо економічні вигоди від експлуатації основних засобів. Він являє собою результати використання всіх основних фондів, вироблених підприємством.

До основних показників ефективності використання основних засобів виробництва належать фондоддача, фондомісткість і рентабельність. Основні показники ефективності використання виробничих даних ПП «СПАРК» прийняті методом порівняння фактичного рівня у звітному періоді з аналогічними показниками у попередньому періоді та здійснюються згідно з табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Аналіз оцінки ефективності використання основних засобів

Показник	Розрахунок	Роки			Відхилення	
		2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021	
					+/-	%
1. Фондомісткість	$\Phi_{\text{к}}/В_{\text{пр}}$	0,60	3,40	1,50	2,79	-1,90
2. Фондоозброєність	$\Phi_{\text{к}}/Ч \text{ р.}$	198,28	457,64	430,46	259,35	-27,18
3. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства	$\Phi_{\text{з}}/М \text{ р.}$	0,17	0,33	0,22	0,15	-0,11
4. Коефіцієнт зносу ОЗ	$З_{\text{о}}/\Phi_{\text{к}}$	0,42	0,29	0,40	-0,13	0,11
5. Коефіцієнт придатності основних засобів	$1-К_{\text{з}}$	0,58	0,71	0,60	0,13	-0,11
6. Коефіцієнт оновлення ОЗ	$\Phi_{\text{в}}/\Phi_{\text{к}}$	0,15	0,57	0,06	0,42	-0,50
7. Коефіцієнт вибуття ОЗ	$\Phi_{\text{у}}/\Phi_{\text{к}}$	0,01	0,00	0,05	-0,01	0,05
8. Коефіцієнт приросту основних засобів	$(\Phi_{\text{в}}-\Phi_{\text{у}})/\Phi_{\text{к}}$	0,15	0,57	0,01	0,42	-0,56
9. Фондоддача	$В_{\text{п}}/\Phi_{\text{к}}$	1,66	0,29	0,67	-1,36	0,37
10. Рентабельність ОЗв	$П_{\text{б}}/\Phi_{\text{к}}*100\%$	70,93	74,34	69,20	3,42	-5,15

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Збільшення показника фондоддачі у 2023 році означає зростання ефективності використання основних засобів. Проте зниження показника в 2022 році відбувається під впливом відносного зниження доходу від реалізації продукції.

Було виявлено в 2023 році, що на 1 гривню основних засобів підприємства припадає 0,67 гривні обсягу виробництва продукції, що на 137% більше ніж

попереднього року, але на майже 59% менше, аніж у 2021 році. Показник фондомісткості, який є оберненим до фондovіддачі, демонструє, відповідно, протилежну тенденцію: у 2023 році на 1,5 гривню обсягу виробництва припадає 0,50 гривень основних засобів, що на близько 19% менше, аніж попереднього року.

Вартість основних виробничих фондів у розрахунку на одного працівника у 2023 році скоротилась по відношенню до 2022 року у зв'язку зі скороченням основних засобів та зростанням кількості працівників підприємства[13].

Показник рентабельності основних засобів є важливим у оцінці їх ефективності використання. Згідно з даними ПП «СПАРК», найвища рентабельність була у 2022 році, однак за останній аналізований рік простежується динаміка до зменшення цього показника відносно його значення попереднього року.

Дослідження частки залишкової вартості основних засобів у активах ПП «СПАРК» продемонструвало, що за три досліджувані роки значення Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні підприємства коливалось від 17% до 22%, а найвищого свого значення показник набув у 2022 році з коефіцієнтом 0,33. Стосовно фондоозброєності, то слід відзначити, що цей показник також зменшується за період дослідження.

Коефіцієнт зносу та придатності основних засобів «СПАРК» продемонструвало, що придатними для експлуатації у 2023 році були близько 60% засобів, а оскільки у 2022 році було найбільше введено нових виробничих фондів, відповідно, коефіцієнт придатності за цей період також найвищий і становив 71%.

Розраховуємо та аналізуємо коефіцієнти інвестицій, оновлення та вибуття основних засобів. Введення нових виробничих потужностей призводить до оновлення основних фондів і характеризується коефіцієнтом оновлення.

Коефіцієнти оновлення та вибуття основних фондів лише відображають інтенсивність процесу відтворення засобів праці, але не виявляють його ефективності. Для оцінки останнього рекомендується використовувати показники, що відображають якість відтворення засобів праці, зокрема кількісну питому вагу машин, устаткування, апаратів, пристроїв і засобів автоматизації застарілих конструкцій, що вилучаються з виробництва. Кількість новостворених зразків у

певному році дорівнює кількості нових пристроїв у цьому році.

За 2022 рік збільшився показник приросту основних засобів на 0,42 пункти, але у 2023 році приріст основних засобів спостерігається зниження показника, це не є позитивною тенденцією в діяльності підприємства, коли вартість введених у дію основних засобів практично збігається з вартістю вибулих основних засобів. Загалом: основні засоби на підприємстві використовуються неефективно, рівень ефективності їх використання в 2023 році знизився порівняно із 2021 роком. Це змушує шукати резерви підвищення ефективності використання основних засобів.

Для ПП «СПАРК» існує необхідність підвищення ефективності використання його основних виробничих фондів, що безпосередньо сприятиме:

- збільшенню виробництва необхідної продукції без додаткових капіталовкладень;
- зменшенню витрат на одиницю продукції для підвищення прибутковості;
- прискоренню процесу оновлення основних коефіцієнтів і темпів зростання продуктивності праці;
- зниження витрат через знос обладнання та механізмів.

Ефективність використання основних виробничих фондів значною мірою залежить від розумного ступеня використання виробничих потужностей підприємства і за останні три роки суттєво не змінилася. За рахунок збільшення екстенсивного навантаження та збільшення інтенсивного навантаження можна підвищити коефіцієнт використання основних фондів підприємства «СПАРК».

Перехід на шлях інтенсивного розвитку — це докорінна зміна характеру відтворення основних фондів, що виявляється у значному збільшенні темпів оновлення виробничого устаткування підприємства, переважно машин і обладнання компаній у цій галузі. Необхідність швидкого відновлення виробничого обладнання зумовлена не лише тим, що воно передбачає широке використання ресурсозберігаючих, маловідходних і безвідходних технологій, а й тим, що воно формує новий тип розширеного відтворення. Базується на пріоритетності використання факторів якості економічного зростання. Крім того, оновлення виробничого обладнання дозволяє значно скоротити витрати на його обслуговування.

На шостому етапі ми проводимо аналіз фондівдачі у двох напрямках: вивчення та вимірювання впливу окремих факторів на фондівдачі та визначення впливу фондівдачі на випуск [14,15]. На рівень повернення капіталу впливають різні фактори, такі як зміни виробництва OVF та ефективність використання, особливо його активної частини. Рівень фондівдачі в основному залежить від зміни структури (пропорції) капіталу, виробництва гривні, вартості активних компонентів згідно табл. 2.14.

Таблиця 2.14 – Фондівдача основних засобів ПП «СПАРК» 2021-2023 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023		
				2022 /2021	2023 /2022.
1. Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	19054,31	9030,78	20668,56	-10023,5	11637,78
2. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	11500	30662	30993	19161,23	331,54
3. Фондівдача (1:2), грн.	1,7	0,3	0,67	-1,36	0,37
4. Середньорічна вартість активної частини основних засобів, тис. грн.	21081,01	30 827,4	30 827,4	9 746,39	0,00
5. Фондівдача активної частини основних засобів(1:4), грн.	0,64	0,93	0,6	0,29	-0,30
6. Питома вага активної частини основних засобів у загальній їх вартості (4:2*100%),	183,31	100,54	99,47	-82,77	-1,08

Джерело: складено автором на основі розрахунків

Розрахунок впливу факторів на фондівдачу ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр. представлено в табл. 2.15

З табл. 2.15 видно, що збільшення фондівдачі в 2023 р. на 0,67 грн. відбулося в наслідок зменшення питомої ваги активної частини на 1,08% і зниження фондівдачі активної частини на 0,3 грн. На приріст продукції впливає як збільшення обладнання та основних фондів у цілому, так і ефективність використання ОЗ.

Таблиця 2.15 – Розрахунок впливу факторів на фондівдачу ПП «СПАРК» за 2021–2023 рр.

Роки	Питома вага активної частини ОФ	Фондовіддача активної частини ОФ	Фондовіддача	Причина відхилення	Розрахунок
1	2	3	4	5	6
2021	183,31	0,64	1,7	Фондовіддача активної частини ОФ	–
2022	100,54	0,96	0,3		–1,362
2023	99,47	0,6	0,67		0,372

Важливо визначити вплив кожного фактору окремо. Для цього використовуємо метод абсолютних різниць, а одним із якісних показників, що використовуються в основних фондах, є коефіцієнт амортизаційних відрахувань за табл. 2.16.

Таблиця 2.16 – Розрахунок амортизаційної віддачі за 2021–2023 р.р.

Показники	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення (+,-)	
				2021 від 2022 рр.	2022 від 2023 рр.
1	2	3	4	5	6
1. Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	19054,3	9030,8	20668,6	–10023,5	11637,8
2. Амортизація, тис. грн.	2061,7	3 795,40	4 195,40	1733,7	400
3. Коефіцієнт амортизаційної віддачі (1/2)	9,24	2,38	4,93	–6,86	2,55

В результаті проведених розрахунків коефіцієнт амортизаційної віддачі має тенденцію до зниження з 9,24 до 4,9. Зазначимо, що у 2023 році порівняно з 2021 роком виручка від реалізації продукції на підприємстві скоротилася на 1614 тис. грн.

Зменшення пояснюється різким погіршенням ефективності використання основних засобів. За рахунок зниження фондівдачі основних засобів в 2022 році на 1,362 грн. підприємство втратило можливість отримати 9112,3 тис. грн. виручки. В 2023 році завдяки збільшенню фондівдачі на 0,37 підприємство збільшило виручку на 10579,8 тис. грн.

Зростання основних засобів розглядається як фактор, знижує фондівіддачу, проте в умовах НТП ріст основних засобів та їх активної частини є закономірним явищем, тому керівництво підприємства «СПАРК» прагне покращити ефективність його використання.

Висновки за розділом 2

У структурі активів підприємства частка основних засобів у 2023 році склала 21,7%, відповідно оборотних активів – 78,3% .

Найбільшу частку у вартості виробничих фондів займають машини та обладнання, питома вага яких коливається в діапазоні 82,9–84,1 %. Питома вага транспортних засобів також має тенденцію зростання в структурі основних засобів ПП «СПАРК» і знаходиться за досліджуваний період в діапазоні 13,2–14,50%. Таким чином, щороку підприємство інвестує свої фінансові ресурси у розширення матеріально-технічної бази, що є позитивним фактом і свідчить про привабливість підприємства.

Коефіцієнт зношеності основних виробничих фондів ПП «СПАРК» коливається в діапазоні 0,29 – 0,42, що означає «легку» структуру активів підприємства, що свідчить про достатньо невисокі підприємницькі ризики підприємства.

Ділова активність ПП «СПАРК» в 2023 році значно знизилася по відношенню до 2022 року, про що свідчать всі показники ділової активності, починаючи з коефіцієнту оборотності засобів і закінчуючи тривалістю обороту основних засобів. Зниження ділової активності свідчить про омертвіння капіталу підприємства та зниження ефективності його використання, що є негативною тенденцією і керівництву потрібно звернути увагу на цей факт, та розробити низку заходів по ліквідації даної тенденції.

Рентабельність активів ПП «СПАРК» в 2023р. нижче доходності альтернативного вкладення, що свідчить про низьку ефективність використання основних фондів підприємства і керівництву потрібно на це потрібно звернути увагу та розробити низку заходів щодо покращення ситуації.

3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ВИРОБНИЧИМИ ФОНДАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Шляхи підвищення ефективності використання основних виробничих фондів у часі

Стабільна і довгострокова робота основних засобів підприємства є головним завданням національних підприємств. Основні фонди під час тривалої експлуатації зазнають фізичного та економічного старіння. Фізичні: Поступово втрачає початкові техніко-експлуатаційні якості: споживчу вартість, внаслідок чого знижується його фактична вартість. Фізичний знос, а також техніко-економічне старіння робочих засобів можна частково або повністю усунути шляхом застосування різних форм тиражування. Безперервний процес виробництва вимагає безперервного відтворення основного виробничого капіталу.

На швидкість і масштаби фізичного зносу основних фондів впливають їх надійність і довговічність, спосіб використання (екстенсивний чи інтенсивний), специфіка технологічних процесів, якість послуг з технічного обслуговування і ремонту, кваліфікація працівників, організаційно-технічні фактори.

Накопичення й оновлення основних фондів, удосконалення виробничого потенціалу підприємств різних галузей народного господарства здійснюються в процесі технологічних перетворень, реконструкції та розширення діючих або новозбудованих виробничих потужностей (підприємств, цехів).

Технічне переозброєння підприємства здійснюється за календарними планами або планами виробництва (технологічного розвитку). Впровадження нової техніки і нових технологій, механізація і автоматизація виробничих процесів, модернізація і модернізація обладнання з відсталою фізичною обробкою і технологією висунули комплексні вимоги до рівня сучасної технології

виробництва. Реконструкція підприємств включає повну або часткову реконструкцію проектів і перепрофілювання виробництва

Існують різні форми оновлення основних засобів: екстенсивна та інтенсивна. Широке оновлення характеризується темпами зростання використання основних засобів. Інтенсивне оновлення передбачає заміну існуючих основних фондів новими, більш ефективними (рис. 3.1).

Процес виведення з експлуатації старих, зношених основних фондів не варто порівнювати з інтенсивним оновленням наявних трудових даних. Реальний господарський оборот включає не тільки вилучення нових коштів і використаних коштів, а й передачу певної частини коштів з балансу одного підприємства на баланс іншого підприємства.

Рис. 3.1 – Форми оновлення основних фондів на підприємстві

До системи показників ефективності відтворення основних фондів рекомендується додати два нових показники: коефіцієнт інтенсивного оновлення (відношення обсягу вибуття до обсягу використання за певний період); коефіцієнт до стандартизованого коефіцієнта утилізації).

Показники, що характеризують рівень ефективності використання основних фондів, поділяються на різні групи за сумарністю та охопленням елементів праці.

На практиці використовується коефіцієнт роботи обладнання в змінному режимі. Оскільки він не враховує внутрішньо змінних втрат робочого часу, цей коефіцієнт у схемах змінності повинен розраховуватися як відношення використання фондів календарного часу до максимальної змінності обладнання. Для восьмигодинної зміни це дорівнює трьом. При врахуванні коефіцієнта використання фондів календарного часу, скажімо 0,6, коефіцієнт варіації обладнання буде дорівнювати 1,2 ($2,0 \times 0,6$).

Коефіцієнти оновлення та вибуття найбільш активно вироблених машин і устаткування серед основних фондів коливаються відповідно в межах 5-6 і 2-3% їх загальної кількості, а коефіцієнт економічності досягає 50-55% загальної вартість. Діючий виробничий комплекс містить третину фізичних операцій і технологічно застаріле обладнання. Тому найактуальнішим завданням прискорення підвищення ефективності відтворення основних фондів є підвищення технічного рівня використовуваних засобів праці. В сучасних умовах розглянемо напрямок інтенсифікації відтворення основних засобів:

- повна реорганізація структурно-машинобудівного комплексу України для забезпечення потреб у зрілому призначенні типів машин і устаткування, забезпечення виробництва сучасного обладнання та технологічних ліній, розвитку та організації експорту сучасної продукції української праці на інші країни;

- концентрувати зусилля на просуванні пріоритетних напрямів науково-технічного прогресу, приділяти увагу наукомістким галузям, підвищенню ефективності виробництва підприємств різних галузей;

- комплекс заходів з організаційно-економічної матеріалізації, які принципово покращують різні стадії відтворювального процесу (тобто життєвого циклу продукції та проектів);

- кожне підприємство дотримується власної стратегії технологічного, організаційного та економічного розвитку, спрямованої на технологічну реструктуризацію, реконструкцію та диверсифікацію існуючих виробництв,

активізує роботу з ліквідації технічно застарілих та економічно неефективних машин та обладнання; оновлення матеріально-технічної основи системи взаємопов'язаних виробничих зв'язків підприємства;

– створення національного стабілізаційного механізму, здатного забезпечити збереження інтересів усіх ланок управління виробництвом, відтворювальними процесами та інноваційними заходами.

Практична реалізація перелічених основних напрямків інтенсивного виробничого процесу потребує активного здійснення інженерно-виробничої діяльності самими підприємствами та концентрації власних фінансових ресурсів за державної підтримки, організованої ринкової інфраструктури та капіталовкладень з інших країн.

Робочий час підприємства, що використовує ОВФ, залежить від технологічного стану підприємства в цьому році, забезпеченості підприємства матеріально-технічними і трудовими ресурсами, організації виробництва і попиту на продукцію. Ефективність використання робочого часу ОВФ характеризується коефіцієнтом використання робочого часу (за рік).

Для підвищення ефективності використання ОВФ необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на покращення його технічного стану, особливо активної частини, та покращення забезпечення підприємств матеріально-технічними та трудовими ресурсами за умови забезпечення продукція наших підприємств буде реалізована у відповідних кількостях. Ці заходи дозволять підвищити умови праці та використання основних фондів (у межах 5%–35%), що неминуче позначиться на рівнях ефективності виробництва. Проведемо оцінку використання основних виробничих фондів підприємства у 2023 році. Вихідні дані для оцінки представлені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Вихідні дані для оцінки ефективності використання основних виробничих фондів ПП «СПАРК» у часі за 2023 р.

№ п/п	Показники	Одиниця виміру	Дані
1	2	3	4
1.	Обсяг реалізації продукції	тис. грн.	53787

Закінчення табл. 3.1

1	2	3	4
2.	Первісна вартість основних виробничих фондів(ОВФ) з них, активна частина	тис. грн. тис. грн.	30993 30827
3.	Залишкова вартість основних виробничих фондів	тис. грн.	18456
4.	Використання ОВФ: в першу зміну в другу зміну	тис. грн. тис. грн.	17758 15578
5.	Чисельність працівників з них робітників	чол. чол.	72 61
6.	Працювало працівників: в першу зміну в другу зміну	чол. чол.	48 24
7.	Корисний фонд робочого часу: по плану фактично	днів днів	230 150
8.	Тривалість зміни	годин	8
9.	Внутрішньо змінні втрати робочого часу	годин	0,8
10.	Річний знос ОВФ	%	0,4
11.	Вибуло основних виробничих фондів	%	0,05
12.	Поступило ОВФ	%	0,06
13.	Собівартість продукції	млн. грн.	31786

Результати розрахунку коефіцієнтів ефективності використання основних виробничих фондів ПП «СПАРК» у часі за 2023 р. представлені в табл. 3.2:

Таблиця 3.2 – Результати розрахунку коефіцієнтів ефективності використання основних виробничих фондів ПП «СПАРК» у часі за 2023 р

Показники	Формула	Розрахунок	Економічний зміст	Характеристика ,на протязі року
1	2	3	4	5
1. Коефіцієнт використання календарного часу ($K_{кч}$) (44%)	$R_{дн} / K_{д}$	$160 / 365 = 0,44$ (44%)	$R_{дн}$ – число робочих днів, $K_{д}$ – число календарних днів у році;	характеризує тривалість використання ОВФ (основні виробничі фонди);
2. Коефіцієнт використання робочого часу ($K_{рч}$)	$\frac{Ч_{фрд}}{Ч_{рдпл}}$	$160 / 230 = 0,695$ (69,5%)	$Ч_{фрд}$ – число фактично відпрацьованих робочих днів; $Ч_{рдпл}$ – число робочих днів запланованих у році;	характеризує ступінь використання робочого часу;

Закінчення табл. 3.2

1	2	3	4	5
3. Коефіцієнт змінності ($K_{зм}$)	$\sum B_{ві} / B_B$	$(17758+1578) / 30993=1,12$	$B_{ві}$ – балансова вартість, яка використовується у різні зміни	характеризує кількість змін роботи ОВФ в добу
4. Коефіцієнт використання внутрішньо змінного часу ($K_{взм}$)	$\frac{Ч_{фгзм}}{Ч_{гзм}}$	$(8 - 0,8) / 8 = 0,9$ (90%)	$Ч_{фгзм}$ – число годин, відпрацьованих у зміну; $Ч_{гзм}$ – число годин зміни; 0,7 – внутрішньо змінні втрати робочого часу(год.)	характеризує ступінь використання робочого часу на протязі зміни
5. Інтегральний коефіцієнт використання часу ($K_{ін}$)	$K_{кч} * K_{рч} * K_{зм} * K_{взм}$	$0,44 * 0,695 * 1,12 * 0,9 = 0,31$		характеризує ступінь використання ОВФ у часі

Коефіцієнт використання календарного часу становить 0,44, що не входить у діапазон специфікації (0,65~0,70) Слід вжити заходів для збільшення використання календарного часу та покращення ефективного використання ОВФ.

Використання робочого часу характеризується коефіцієнтом використання робочого часу, який у даному випадку дорівнює 0,695. Робочий час на підприємстві використовується не повністю, що позначається на ефективності використання ОВФ. Протилежна ситуація спостерігається при використанні внутрішньої змінної time - 1,12. Ефективність використання ОВФ становить 0,31, що впливає на ефективність виробництва

З метою підвищення ефективності використання річного робочого часу підприємств рекомендовано вжити таких заходів:

1) покращити технічне обслуговування основних фондів, що передбачає вдосконалення роботи сервісної техніки та ремонтних бригад підприємства;

2) Забезпечити обслуговуючий персонал необхідною кількістю запасних частин та інструментів для обслуговування та відповідним обладнанням.

Виходячи із запланованих заходів загальний робочий час використання ОВФ збільшиться на 5%, тоді розрахуємо наступні показники в табл.3.3.

Таблиця 3.3 – Розрахунок економічного ефекту від заходів по підвищенню ефективності використання основних виробничих фондів в часі

Показники	Формула	Розрахунок	Економічний зміст
1	2	3	4
1. Загальна величину збільшення робочого часу використання ОВФ ($\Delta P_{\text{ч}}$)	$P_{\text{чб}} * D_{\text{рч}}$	$160 * 0,05 = 8$	$\Delta P_{\text{ч}}$ – приріст робочого часу використання ОВФ, (дн.), $P_{\text{чб}}$ – фактичний робочий час, використання ОВФ у базовому році (дн.), $D_{\text{рч}}$ – величина збільшення річного робочого часу використання ОВФ у плановому році (% від величини базового року)
2. Коефіцієнт використання робочого часу у плановому році	$(P_{\text{чб}} + \Delta P_{\text{ч}}) / P_{\text{чпл}}$	$(160 + 8) / 230 = 0,73$	$P_{\text{чпл}}$ – плановий (можливий) робочий час використання ОВФ
3. Збільшення числа змін використання ОВФ підприємства у плановому році за рахунок збільшення робочого часу ($\Delta Z_{\text{мпл}}$) (змін)	$K_{\text{зм}} * P_{\text{ч}}$	$1,12 * 8 = 8,96$	$\Delta Z_{\text{мпл}}$ – приріст числа змін використання ОВФ (змін), $K_{\text{зм}}$ – коефіцієнт змінності використання ОВФ у базовому році
4. Загальне число змін використання ОВФ при базовому рівні змінності їх використання ($Z_{\text{мпл}}$)	$P_{\text{чб}} * K_{\text{зм}} + \Delta Z_{\text{мпл}}$	$160 * 1,12 + 8,96 = 188,16$	$Z_{\text{мпл}}$ – величина змін використання ОВФ у плановому році
5. Приріст обсягу виробництва продукції підприємства за рахунок річного робочого часу використання ОВФ ($\Delta O_{\text{рчпл}}$) (тис. грн.)	$(O_{\text{б}} / Z_{\text{мб}}) * \Delta Z_{\text{мпл}}$	$(53787 / (160 * 1,12)) * 8,96 = 2687,84$	$O_{\text{рчпл}}$ – приріст обсягу виробництва продукції за рахунок збільшення річного робочого часу використання ОВФ, $O_{\text{б}}$ – величина обсягу виробництва продукції у базовому році, $Z_{\text{мб}}$ – число змін використання ОВФ у базовому році

Закінчення табл.3.3

1	2	3	4
6. Додаткові витрати підприємства активної частини ОВФ – 0,1 грн. у додаткову зміну (тис.грн.), Пов'язано із підвищенням ефективності використання річного робочого часу.	$B_{\text{вак}} * C_{\text{зм}} * Z_{\text{мпл}}$	$30827 * 0,1 * 8,96 = 276,2$	$\Delta D_{\text{рч}}$ – додаткові витрати, пов'язані із збільшенням річного робочого часу використання ОВФ, $B_{\text{вак}}$ – первісна вартість активної частини ОВФ; $C_{\text{зм}}$ – додаткові витрати, в гривнях на 1 тисячу гривень балансової вартості активної частини ОВФ у додаткову зміну
Розрахункові показники результативності виробництва			
7. Доля річних амортизаційних відрахувань у собівартості (вартості) продукції на 1 грн. обсягу продукції ($D_{\text{a/ві}}$); 7.1 доля річних амортизаційних відрахувань в одиниці обсягу продукції становитиме -у базовому році (тис./грн.); - у плановому році(тис./грн.)	$(B_{\text{ві}} * A) / O_i$; $D_{\text{a/Вб}}$ $D_{\text{a/Впл}}$	$(30993 * 0,403) / 53787 = 0,232$ $(31249 * 0,403) / (53787 + 2687,84) = 0,223$	$D_{\text{a/ві}}$ – доля амортизаційних відрахувань в одиниці обсягу продукції 2023 р.; $B_{\text{ві}}$ – балансова вартість ОВФ в 2023р., A -норма річних амортизаційних відрахувань, O_i – обсяг виробництва продукції в 2023р.
8. Балансова вартість у плановому році		$31249 = (30993 - 1693 + 1994)$	
9. Економія витрат виробництва($\Delta A/V_{\text{пл}}$) (тис. грн.)	$(D_{\text{a/Вб}} - D_{\text{a/Впл}}) * O_{\text{пл}}$	$(0,232 - 0,223) * 54820,4 = 493,38$	за рахунок зменшення долі амортизаційних відрахувань; $\Delta A/V_{\text{пл}}$ – економія річних амортизаційних відрахувань з розрахунку на річний обсяг виробництва продукції, $O_{\text{пл}}$ – річний обсяг виробництва продукції у плановому році
10. Економія собівартості продукції підпр-ва($\Delta C_{\text{рч}}$) (тис. грн.)	$\Delta A/V_{\text{пл}} - \Delta D_{\text{рч}}$	$493,38 - 276,2 = 217,18$	у плановому році; $\Delta C_{\text{рч}}$ – зниження собівартості продукції за рахунок збільшення робочого часу використання ОВФ

3.2. Оцінка та аналіз заходів щодо зменшення втрат робочого часу використання основних виробничих фондів

У процесі виробництва продукції підприємством можливі втрати робочого часу внаслідок зміни використання основних виробничих фондів. Основною причиною такої ситуації є ступінь готовності обладнання до експлуатації, який можна охарактеризувати коефіцієнтом технічної готовності основних виробничих фондів. Втрата робочого часу внутрішньої змінної за допомогою OVF призводить до зменшення виходу — пропорційного до втрати внутрішнього змінного часу.

Щоб зменшити втрати внутрішнього змінного робочого часу підприємств, що використовують ОВФ, тим самим покращивши використання внутрішнього змінного робочого часу, необхідні економічні та технічні заходи, такі як додаткове технічне обслуговування та постійний ремонт обладнання. Вжиття ряду заходів щодо покращення використання внутрішнього змінного робочого часу може зменшити втрати внутрішнього змінного робочого часу на 5-25%. Проте вжиття комплексу заходів щодо підвищення ефективності використання внутрішнього змінного часу потребує додаткових витрат для підприємства.

На підставі запланованих заходів визначаємо скорочення (у відсотках) внутрішніх змінних втрат робочого часу використання ОВФ підприємства. Розглянемо випадок зменшення втрат робочого часу протягом зміни (ВЗЧпл) на 10% (за рахунок проведених заходів) і розрахуємо систему показників та ефект зменшення втрат робочого часу використання основних виробничих фондів. Результати розрахунку наведені в табл.3.4, з якої видно що ефект від заходів щодо зменшення втрат робочого часу по використанню основних виробничих фондів виражається в зниженні собівартості продукції в розмірі 3382,76 тис. грн.

Таблиця 3.4 – Розрахунок ефекту від заходів щодо зменшення втрат робочого часу по використанню основних виробничих фондів

Показники	Формула	Розрахунок	Економічний зміст
1	2	3	4
1. Загальна величина зменшення втрат внутрішньо змінного робочого часу використання ОВФ підприємства ($\Delta ВЗРЧ_{пл}$) (годин)	$(ВВЗЧ_б \times ВЗЧ_{пл}) \times РЧ_{пл} \times К_{зм}$	$(0,7 \times 0,1) \times 142,5 \times 1,12 = 11,71$	у плановому році; $\Delta ВЗРЧ_{пл}$ – загальна величина зменшення втрат внутрішнього часу, $ВВЗЧ_б$ – втрати внутрішнього часу використання ОВФ у базовому році (години), $ВЗЧ_{пл}$ – величина зменшення втрат внутрішнього робочого часу використання ОВФ у плановому році (відсотки), $К_{зм}$ – коефіцієнт змінності
2. Зменшення втрат внутрішньо змінного робочого часу ($\Delta ВЗРЧ_{пл}$) (%)		$(0,7 \times 0,1) \times 142,5 \times 1,12) / (142,5 \times 1,12 \times 8) \times 100\% = 0,78$	по відношенню до робочого часу в год.;
3. Збільшення відбувається прямо пропорційно зменшенню втрат внутрішньо змінного часу: як збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок зменшення втрат внутрішньо змінного часу використання ОВФ підприємства ($\Delta О_{взч}$) (грн)	$О_б \times \Delta ВЗРЧ_{пл}$	$53787 \times 0,078 = 4195,38$	$\Delta О_{взч}$ – збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок зменшення втрат внутрішньо змінного робочого часу використання ОВФ, $О_б$ – обсяг виробництва продукції у базовому році, $ВЗРЧ_{пл}$ – величина зменшення втрат внутрішньо змінного часу
4. Додаткові витрати підприємства, зі зниженням втрат внутрішньо змінного робочого часу ($\Delta Д_{взр}$) (тис.грн)	$Б_{вак} \times \Delta С_{взрч} \times В_{зч}$	$30827 \times 0,4 \times 0,78 = 96,18$	$\Delta С_{взрч}$ – додаткові витрати з розрахунку на 1 тис. грн. активної частини ОВФ на 1 % зменшення втрат внутрішньо змінного робочого часу; при розрахунку нормативу витрат на 1 тис. грн. активної частини ОВФ на кожен % зменшення втрат внутрішньо змінного робочого часу – 0,4 грн. із зменшенням втрат внутрішньо змінного часу використання ОВФ

Закінчення табл. 3.4

1	2	3	4
<p>5. Доля річних амортизаційних відрахувань у собівартості одиниці продукції (D_a/V_i);</p> <p>- у базовому році (D_a/V_6) (тис/грн.)</p> <p>- у плановому році ($D_a/V_{пл}$) (тис/грн.)</p>	$(B_{vi} \times A) / O_i,$	$(30993 \times 0,403) / 53787 = 0,232$ $(31249 \times 0,403) / (53787+4195,38) = 0,217$	D_a/V_i – доля амортизаційних відрахувань собівартості на одиницю обсягу продукції і-го року, B_{vi} – балансова вартість ОВФ в і-му році, A - доля (норма) річних амортизаційних відрахувань, O_i – обсяг виробництва продукції в 2021 році; Розрахунок на 1 грн. обсягу продукції
6. Економія амортизаційних відрахувань ($\Delta A/V_{пл}$) (тис. грн.)		$(0,23-0,217) \times 57982 = 3478,9$	в одиниці вартості продукції;
7. Зниження собівартості продукції підприємства ($\Delta C_{взрч}$) (тис.грн)	$\Delta A/V_{пл} - \Delta D_{взрч},$	$3478,9 - 96,18 = 3382,76$	за рахунок зменшення втрат внутрішньо змінного часу; $\Delta C_{взрч}$ – величина зниження собівартості продукції за рахунок зменшення втрат внутрішньо змінного робочого часу використання ОВФ
8. коефіцієнт використання внутрішньо змінного часу ($K_{вз}$)	$(T_{зм} - \Delta B_3) / T_{зм}$	$(8 - (0,7 \times 0,9)) / 8 = 0,9213$	$T_{зм}$ – тривалість зміни, ΔB_3 – витрати внутрішньо змінного часу

Запропонуємо заходи щодо підвищення змінного коефіцієнта використання ОВФ для забезпечення збільшення періоду роботи цих коштів, особливо ефективною частиною, що вплине на збільшення випуску продукції підприємствами. Коефіцієнт варіації використання ОВФ можна підвищити шляхом реалізації комплексних техніко-організаційних та економічних заходів, спрямованих на підвищення рівня технічних умов ОВФ та забезпечення використання матеріалів у виробничому процесі, технології та трудових ресурсів, вдосконалювати організацію виробництва праці та ін. Виходячи з

досвіду виробництва, заплановані заходи можуть збільшити варіабельність використання ОВФ на 5–30% на рік.

Насправді збільшення варіативності у використанні ОВФ відбувається в першу, другу або третю зміну підприємства. Проте реалізація програмних заходів щодо підвищення варіативності використання ОВФ потребує додаткових витрат, які необхідно враховувати при визначенні ефективності використання цих коштів.

Згідно із запланованими заходами визначимо економію собівартості річного обсягу виробництва продукції в ПП «СПАРК» в результаті збільшення коефіцієнту змінності використання ОВФ. Результати розрахунку представлені в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Розрахунок економії собівартості річного обсягу виробництва продукції в ПП «СПАРК» в результаті збільшення коефіцієнту змінності використання ОВФ

Показники	Формула	Розрахунок	Економічний зміст
1	2	3	4
1. основні виробничі фонди(тис. грн.) -в 1зміну; -в 2 зміни	200 180	380 =(200 + 180)	Додаткове використання основних виробничих фондів
2. збільшення коефіцієнта змінності використання ОВФ	$\Delta KЗМ_{пл} = \Delta B_{vi} / B_v$	$\Delta KЗМ_{пл} = 380 / 30993 = 0,0122$	$\Delta KЗМ_{пл}$ – збільшення коефіцієнта змінності використання ОВФ, ΔB_{vi} – балансова вартість приросту ОВФ підприємства
3. коефіцієнт змінності використання ОВФ у плановому році	$\Delta KЗМ_{пл} = KЗМ_б + \Delta KЗМ_{пл}$	$\Delta KЗМ_{пл} = 1,12 + 0,0122 = 1,132$	$KЗМ_б$ і $\Delta KЗМ_{пл}$ – коефіцієнти змінності використання основних виробничих фондів відповідно у плановому і базовому роках
4. число змін використання ОВФ у плановому році із збільшенням коефіцієнта змінності	$\Delta Z_{мпл} = RЧ_{пл} \times KЗМ_{пл}$	$\Delta Z_{мпл} = 142,5 \times 1,132 = 187$	$\Delta Z_{мпл}$ – число змін використання ОВФ у плановому році, $RЧ_{пл}$ – робочий час використання ОВФ у плановому році, $KЗМ_{пл}$ – коефіцієнт змінності використання ОВФ у плановому році

Закінчення табл. 3.5

1	2	4	5
5. збільшення обсягу виробництва продукції у зв'язку із збільшенням коефіцієнта змінності використання ОВФ підприємства виходячи із обсягу виробництва продукції в одну зміну у базовому році	$\Delta O_{3M_{\text{пл}}} = (O_6 / Z_{\text{мб}}) \times \Delta Z_{\text{мпл}}$	$\Delta O_{3M_{\text{пл}}} = (53787 / (1,12 \times 160)) \times (187 - (1,12 \times 142,5)) = 8224,12$	$\Delta O_{3M_{\text{пл}}}$ – збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок збільшення коефіцієнта змінності (тис. грн.), O_6 – обсяг виробництва продукції у базовому році, $Z_{\text{мб}}$ – число змін використання ОВФ у базовому році, $\Delta Z_{\text{мпл}}$ – приріст числа змін використання ОВФ у плановому році ($Z_{\text{мпл}} = Z_{\text{мпл}} - Z_{\text{мб}}$)
6. додаткові витрати підприємства, пов'язані із збільшенням коефіцієнта змінності використання ОВФ	$\Delta D_{\text{зм}} = \Delta Z_{\text{мпл}} \times \Delta C_{\text{зм}}$	$\Delta D_{\text{зм}} = 27,4 \times 1 = 27,4$	$\Delta D_{\text{зм}}$ – додаткові витрати, пов'язані із збільшенням коефіцієнта змінності використання ОВФ, $\Delta C_{\text{зм}}$ – норма витрат з розрахунку на одну зміну використання ОВФ підприємства в рік
7. величина зниження витрат на виробництво продукції за рахунок зменшення доли амортизаційних відрахувань у вартості (собівартості) продукції	$B_i = (B_{\text{ві}} \times A) / O_i$	у базовому році: $D_a / B_6 = 0,23$ (тис/грн.) у плановому році: $D_a / B_{\text{пл}} = (31249 \times 0,403) / (53787 + 8224,12) = 0,203$ (тис/грн.)	D_a / B_i – доля амортизаційних відрахувань у вартості у одиниці продукції, $B_{\text{ві}}$ – балансова вартість ОВФ підприємства, A – середньозважена річна доля амортизаційних відрахувань, O_i – обсяг виробництва продукції в 2021 році
8. зменшення річних амортизаційних відрахувань на плановий обсяг виробництва продукції	$\Delta A / B_{\text{пл}} = (D_a / B_6 - D_a / B_{\text{пл}}) \times O_{\text{пл}}$	$\Delta A / B_{\text{пл}} = (0,23 - 0,203) \times 62011,12 = 1674,3$	
9. економія собівартості річного обсягу виробництва продукції підприємства у плановому році	$\Delta C_{\text{змпл}} = \Delta A / B_{\text{пл}} - \Delta D_{\text{зм}}$	$\Delta C_{\text{змпл}} = 1674,3 - 27,4 = 1646,9$	

Виходячи із наведених даних, збільшення коефіцієнта змінності використання ОВФ становитиме:

$$\Delta KЗМ_{пл} = \Delta B_{ві} / B_{в}, \quad (3.20)$$

де $\Delta KЗМ_{пл}$ – збільшення коефіцієнта змінності використання ОВФ, $\Delta B_{ві}$ – балансова вартість приросту ОВФ підприємства.

Отже, $\Delta KЗМ_{пл} = 380 / 30993 = 0,0122$.

Визначаємо коефіцієнт змінності використання ОВФ у плановому році:

$$\Delta KЗМ_{пл} = KЗМ_{б} + \Delta KЗМ_{пл}, \quad (3.21)$$

де $KЗМ_{б}$ і $\Delta KЗМ_{пл}$ – коефіцієнти змінності використання основних виробничих фондів відповідно у плановому і базовому роках.

Отже, $\Delta KЗМ_{пл} = 1,12 + 0,0122 = 1,132$.

Визначаємо число змін використання ОВФ у плановому році із збільшенням коефіцієнта змінності:

$$\Delta Z_{мпл} = PЧ_{пл} \times KЗМ_{пл}, \quad (3.22)$$

де $\Delta Z_{мпл}$ – число змін використання ОВФ у плановому році, $PЧ_{пл}$ – робочий час використання ОВФ у плановому році, $KЗМ_{пл}$ – коефіцієнт змінності використання ОВФ у плановому році.

Отже, $\Delta Z_{мпл} = 142,5 \times 1,132 = 187$ (змін).

Визначаємо збільшення обсягу виробництва продукції у зв'язку із збільшенням коефіцієнта змінності використання ОВФ підприємства виходячи із обсягу виробництва продукції в одну зміну у базовому році:

$$\Delta OЗМ_{пл} = (O_{б} / Z_{мб}) \times \Delta Z_{мпл}, \quad (3.23)$$

де $\Delta OЗМ_{пл}$ – збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок збільшення коефіцієнта змінності (тис. грн.), O_6 – обсяг виробництва продукції у базовому році, $З_{мб}$ – число змін використання ОВФ у базовому році, $\Delta З_{мпл}$ – приріст числа змін використання ОВФ у плановому році ($З_{мпл} = З_{мпл} - З_{мб}$).

$$\Delta OЗМ_{пл} = (53787 / (1,12 \times 160)) \times (187 - (1,12 \times 142,5)) = 8224,12 \text{ тис. грн.}$$

Визначаємо додаткові витрати підприємства, пов'язані із збільшенням коефіцієнта змінності використання ОВФ. До них відносять витрати на технічне обслуговування і ремонти обладнання, на організацію робіт при багатозмінній роботі обладнання тощо. Величину цих витрат можна визначити на основі нормативу витрат, які необхідні для організації робіт при багатозмінній роботі підприємств – 1 тис. грн. на одну зміну в рік:

$$\Delta D_{зм} = \Delta Z_{мпл} \times \Delta C_{зм}, \quad (3.24)$$

де $\Delta D_{зм}$ – додаткові витрати, пов'язані із збільшенням коефіцієнта змінності використання ОВФ, $\Delta C_{зм}$ – норма витрат з розрахунку на одну зміну використання ОВФ підприємства в рік.

$$\Delta D_{зм} = 27,4 \times 1 = 27,4 \text{ (тис. грн.)}$$

Визначаємо величину зниження витрат на виробництво продукції за рахунок зменшення долі амортизаційних відрахувань у вартості (собівартості) продукції. Розрахунок ведеться на 1 грн. продукції:

$$D_a/V_i = (B_{vi} \times A) / O_i, \quad (3.25)$$

де D_a/V_i – доля амортизаційних відрахувань у вартості у одиниці продукції, B_{vi} – балансова вартість ОВФ підприємства, A – середньозважена річна доля амортизаційних відрахувань, O_i – обсяг виробництва продукції в 2021 році.

Доля річних амортизаційних відрахувань в одиниці вартості продукції становить:

$$\text{у базовому році: } D_a/V_6 - 0,23 \text{ (тис./грн.)}$$

у плановому році: $D_a/V_{пл} = (31249 \times 0,403) / (53787 + 8224,12) = 0,203$ (тис/грн.).

Зменшення річних амортизаційних відрахувань на плановий обсяг виробництва продукції становитиме (у тис. грн.):

$$\Delta A/V_{пл} = (D_a/V_б - D_a/V_{пл}) \times O_{пл} = (0,23 - 0,203) \times 62011,12 = 1674,3$$

Економія собівартості річного обсягу виробництва продукції підприємства у плановому році:

$$\Delta C_{змпл} = \Delta A/V_{пл} - \Delta Дзм = 1674,3 - 27,4 = 1646,9 \text{ (тис. грн.)}$$

Визначаємо величину додаткових робочих місць у зв'язку із збільшенням змінності використання ОВФ на підприємстві.

Збільшення змінності використання ОВФ призводить до збільшення робочих місць, а це відповідно, у свою чергу, веде до збільшення чисельності працівників підприємства.

Потребу в додатковій чисельності працівників підприємства у зв'язку із збільшенням коефіцієнта змінності використання ОВФ підприємства можна визначити виходячи із балансової вартості ОВФ. Результати розрахунку представлені в табл.3.6.

Таблиця 3.6 – Розрахунок потреби в додатковій чисельності працівників ПП «СПАРК» у зв'язку із збільшенням коефіцієнта змінності використання ОВФ

Показники	Формула	Розрахунок	Економічний зміст
1	2	3	4
1. додаткова потреба підприємства у працівниках $\Delta Ч_{п}$ (чол.)	$\sum \Delta B_{vi} / \Phi_{п}$	в першу зміну: $\Delta Ч_{п1} = 200000 / 21430,45 = \sim 9$ (чол.) в другу зміну: $\Delta Ч_{п2} = 180000 / 21430,45 = \sim 8$ (чол.)	$\Delta Ч_{п}$ – додаткова потреба підприємства у працівниках (чол.), ΔB_{vi} – балансова вартість ОВФ, що додатково залучаються до використання в і-ту зміну (грн.), $\Phi_{п}$ – фондоозброєність праці працівників підприємства (грн.); Зміни: 1,2,3 роботи підприємства

Закінчення табл. 3.6

1	2	3	4
2. Фондоозброєність праці ($\Phi_{\text{п}}$), грн./чол.	$\Phi_{\text{п}} = \frac{Б_{\text{вовф}}}{Ч_{\text{р}}}$	$\Phi_{\text{п}} = 30993 / 72 = 21430,45$	економічна категорія, характеризує співвідношення між балансовою вартістю ОВФ до середньоспискової чисельності робітників ($Ч_{\text{р}}$), зайнятих у найбільшу зміну
3. $\Delta Ч_{\text{п}}$ (чол.) в першу зміну: $\Delta Ч_{\text{п}1}$ в другу зміну: $\Delta Ч_{\text{п}2}$		$\Delta Ч_{\text{п}} = 380000 / 21430,45 \sim 17$; $200000 / 21430,45 = \sim 9$; $180000 / 21430,45 = \sim 8$	

Наступним етапом буде підвищення ефективності використання календарного часу. Тривалість використання ОВФ підприємства протягом року характеризується коефіцієнтом використання календарного часу. У разі коли підприємство не може забезпечити необхідний обсяг виробництва за рахунок використання фондів робочого часу, покращення змінності та варіативності використання ОВФ, передбачається вжити заходів щодо збільшення частки фондів робочого часу за рахунок календарний робочий час, тобто збільшити фонд робочого часу .

За рахунок скорочення часу технічного обслуговування та ремонту можна підвищити коефіцієнт використання календарного часу підприємства, проводити часткове технічне обслуговування та ремонт у вихідні дні, впровадити систему планово-попереджувального обслуговування ОВФ тощо.

Як показує виробнича практика, застосування перерахованих вище заходів дозволяє збільшити фонд робочого часу на 10–15%. Припустимо, що дії підприємства щодо збільшення використання календарного часу дозволяють збільшити фонд робочого часу на 10%. Однак впровадження заходів щодо збільшення коефіцієнта використання календарного часу обходиться з додатковими витратами для бізнесу.

Таблиця 3.7 – Розрахунок економії собівартості річного обсягу виробництва продукції підприємства у зв'язку із збільшенням коефіцієнта використання календарного часу роботи ОВФ

Показники	Формула	Розрахунок	Економічний зміст
1	2	3	4
1. Збільшення фонду робочого часу ОВФ ($\Delta P_{\text{ч}}$) (дні)	$R_{\text{пл}} \times \Delta D_{\text{вч}}$	$230 \times 0,1 = 23$	$\Delta P_{\text{ч}}$ – збільшення фонду робочого часу використання ОВФ (днів), $R_{\text{пл}}$ – розрахований фонд робочого часу на плановий період (днів), $\Delta D_{\text{вч}}$ – величина збільшення планового фонду робочого часу за рахунок запроєктованих заходів (у відсотках).
2. Число додаткових змін використання ОВФ ($\Delta ZM_{\text{кч}}$) підприємства	$\Delta ZM_{\text{кч}} = \Delta P_{\text{ч}} \times K_{\text{зм}}$	$23 \times 1,132 = 26$	$\Delta ZM_{\text{кч}}$ - число додаткових змін використання ОВФ, $\Delta P_{\text{ч}}$ - збільшення фонду робочого часу ОВФ, $K_{\text{зм}}$ – коефіцієнт змінності
3. Збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок збільшення коефіцієнта використання календарного часу, тобто збільшення числа змін у плановому році	$\Delta O_{\text{кч}} = (O_{\text{пл}} / ZM_{\text{пл}}) \times \Delta ZM_{\text{кч}}$	$\Delta O_{\text{кч}} = (68894,34 / 213) \times 26 = 8409,64$	$\Delta O_{\text{пл}} = O_{\text{б}} + O_{\text{рчпл}} + O_{\text{вчч}} + OZM_{\text{пл}} = 53787 + 2687,84 + 4195,38 + 8224,12 = 68894,34$ $\Delta ZM_{\text{пл}} = ZM_{\text{пл}} + \Delta ZM_{\text{кч}} = 187 + 26 = 213$
4. Додаткові витрати підприємства, пов'язані із збільшенням коефіцієнта використання календарного часу	$\Delta D_{\text{кч}} = ZM_{\text{кч}} \times C_{\text{кч}}$	$\Delta D_{\text{кч}} = 26 \times 0,6 = 15,6$	$\Delta D_{\text{кч}}$ – додаткові витрати, пов'язані із збільшенням коефіцієнта використання календарного часу (грн.), $\Delta C_{\text{кч}}$ – додаткові витрати з розрахунку на одну зміну в рік, (грн.)
5. Зниження собівартості продукції за рахунок зменшення долі річних амортизаційних відрахувань у собівартості одиниці продукції	$D_a / B_i = (B_{\text{в}} \times A) / O_i$	доля цих витрат у базовому році складе: $D_a / B_{\text{б}} = 0,23$; у плановому році: $D_a / B_{\text{пл}} = (31249 \times 0,403) / (53787 + 8409,64) = 0,202$	O_i – обсяг виробництва продукції у базовому і плановому році

Закінчення табл.3.7

1	2	3	4
6. Зменшення річних амортизаційних відрахувань на плановий обсяг виробництва продукції	$\Delta A/V_{\text{пл}} = (\Delta D_a/V_b - D_a/V_{\text{пл}}) \times O_{\text{пл}}$	$\Delta A/V_{\text{пл}} = (0,23 - 0,202) \times 62196,6 = 1741,506$	
7. Економія собівартості річного обсягу виробництва продукції підприємства у плановому році буде	$\Delta C_{\text{кч}} = \Delta A/V_{\text{пл}} - \Delta D_{\text{кч}}$	$\Delta C_{\text{кч}} = 1741,506 - 15,6 = 1725,09$	
8. Коефіцієнт використання календарного часу ОВФ ($K_{\text{кч}}$)	$\Delta K_{\text{кч}} = ((P_{\text{чб}} + \Delta P_{\text{ч}}) + \Delta P_{\text{ч}}) / \text{ККД}$	$\Delta K_{\text{кч}} = ((160 + 7,3) + 15,6) / 365 = 0,501$	$\Delta P_{\text{ч}}$ – в першому випадку – приріст робочого часу використання ОВФ, у другому випадку – збільшення фонду робочого часу використання ОВФ (днів), ККД – кількість календарних днів
9. Потреба підприємства в додатковому персоналі у зв'язку із збільшенням коефіцієнта використання календарного часу, тобто фонду робочого часу використання ОВФ підприємства.	$\Delta \text{Ч}_{\text{п}} = (\sum \Delta B_{\text{ві}} / \Phi_{\text{п}}) \times (\Delta ZM_{\text{кч}} / ZM_{\text{пл}})$	$\Delta \text{Ч}_{\text{п}} = (5928000 / 21430,45) \times (26 / 187) = 38$ (чол.). В першу зміну: $\text{Ч}_{\text{п}1} = (3120000 / 21430,45) \times (26 / 187) = 20$ (чол.); в другу зміну: $\Delta \text{Ч}_{\text{п}2} = (2808000 / 21430,45) \times (26 / 187) = 18$ (чол.)	$\Delta B_{\text{ві}}$ – балансова вартість ОВФ, що використовуються в 2021 зміну (грн.), $\Delta ZM_{\text{кч}}$ – число додаткових змін використання ОВФ у зв'язку із збільшенням коефіцієнта використання календарного часу (змін), $\Phi_{\text{п}}$ – фондоозброєність праці (грн.), $ZM_{\text{пл}}$ – число змін використання ОВФ у плановому році (змін)

Визначаємо число додаткових змін використання ОВФ ($\Delta ZM_{\text{кч}}$) підприємства:

$$\Delta ZM_{\text{кч}} = \Delta P_{\text{ч}} \times K_{\text{зм}} = 23 \times 1,132 = 26 \text{ (змін)}.$$

Визначаємо збільшення обсягу виробництва продукції за рахунок збільшення коефіцієнта використання календарного часу, тобто збільшення числа змін у плановому році:

$$\Delta O_{\text{кч}} = (O_{\text{пл}} / 3M_{\text{пл}}) \times \Delta 3M_{\text{кч}}, \quad (3.28)$$

$$\Delta O_{\text{пл}} = O_{\text{б}} + O_{\text{рчпл}} + O_{\text{взч}} + O_{3M_{\text{пл}}} = 53787 + 2687,84 + 4195,38 + 8224,12 = 68894,34;$$

$$\Delta 3M_{\text{пл}} = 3M_{\text{пл}} + \Delta 3M_{\text{кч}} = 187 + 26 = 213;$$

$$\text{Отже, } \Delta O_{\text{кч}} = (68894,34 / 213) \times 26 = 8409,64 \text{ (тис. грн.)}.$$

Визначаємо додаткові витрати підприємства, пов'язані із збільшенням коефіцієнта використання календарного часу. Їх величина розраховується виходячи із нормативу витрат на цілі – 600,0 грн. в кожен змін за рік.

$$\Delta D_{\text{кч}} = 3M_{\text{кч}} \times C_{\text{кч}}, \quad (3.29)$$

де $\Delta D_{\text{кч}}$ – додаткові витрати, пов'язані із збільшенням коефіцієнта використання календарного часу (грн.), $\Delta C_{\text{кч}}$ – додаткові витрати з розрахунку на одну зміну в рік, (грн.).

$$\text{Отже, } \Delta D_{\text{кч}} = 26 \times 0,6 = 15,6 \text{ (тис. грн.)}.$$

Визначаємо зниження собівартості продукції за рахунок зменшення долі річних амортизаційних відрахувань у собівартості одиниці продукції. Розрахунок ведеться на 1 грн. продукції:

$$D_a/V_i = (B_{Vi} \times A) / O_i, \quad (3.30)$$

де O_i – обсяг виробництва продукції у базовому і плановому році.

$$\text{Отже, доля цих витрат у базовому році складе: } D_a/V_{\text{б}} = 0,23;$$

У плановому році:

$$D_a/V_{\text{пл}} = (31249 \times 0,403) / (53787 + 8409,64) = 0,202 \text{ (грн./грн.)}.$$

Зменшення річних амортизаційних відрахувань на плановий обсяг виробництва продукції становитиме (у тис. грн.):

$$\Delta A/V_{\text{пл}} = (\Delta D_a/V_{\text{б}} - D_a/V_{\text{пл}}) \times O_{\text{пл}} = (0,23 - 0,202) \times 62196,6 = 1741,506 \text{ тис. грн.}$$

Економія собівартості річного обсягу виробництва продукції підприємства у плановому році буде становити:

$$\Delta C_{\text{кч}} = 1741,506 - 15,6 = 1725,09 \text{ (тис. грн.)}.$$

Визначаємо коефіцієнт використання календарного часу ОВФ ($K_{\text{кч}}$):

$$\Delta K_{\text{кч}} = ((P_{\text{чб}} + \Delta P_{\text{ч}}) + \Delta P_{\text{ч}}) / \text{ККД}, \quad (3.31)$$

де $\Delta P_{\text{ч}}$ – в першому випадку – приріст робочого часу використання ОВФ, у другому випадку – збільшення фонду робочого часу використання ОВФ (днів),

ККД – кількість календарних днів.

$$\text{Отже, } \Delta K_{\text{кч}} = ((160 + 7,3) + 15,6) / 365 = 0,501.$$

Визначаємо потребу підприємства в додатковому персоналі у зв'язку із збільшенням коефіцієнта використання календарного часу, тобто фонду робочого часу використання ОВФ підприємства.

Ця потреба в додатковому персоналі для забезпечення використання ОВФ ($\text{Ч}_{\text{п}}$) у зв'язку із збільшенням тривалості їх використання на протязі року визначається виходячи із фондоозброєності праці на підприємствах, балансової вартості ОВФ, що використовуються у різні зміни, та числа додаткових змін роботи цих фондів у зв'язку із збільшенням коефіцієнта використання календарного часу:

$$\Delta \text{Ч}_{\text{п}} = (\sum \Delta B_{\text{ві}} / \Phi_{\text{п}}) \times (\Delta Z M_{\text{кч}} / Z M_{\text{пл}}), \quad (3.32)$$

де $\Delta B_{\text{ві}}$ – балансова вартість ОВФ, що використовуються в 2021 зміну (грн.), $\Delta Z M_{\text{кч}}$ – число додаткових змін використання ОВФ у зв'язку із збільшенням коефіцієнта використання календарного часу (змін), $\Phi_{\text{п}}$ – фондоозброєність праці (грн.), $Z M_{\text{пл}}$ – число змін використання ОВФ у плановому році (змін).

$$\Delta \text{Ч}_{\text{п}} = (5928000 / 21430,45) \times (26 / 187) = 38 \text{ (чол.)}.$$

$$\text{В першу зміну: } \text{Ч}_{\text{п}1} = (3120000 / 21430,45) \times (26 / 187) = 20 \text{ (чол.)};$$

$$\text{в другу зміну: } \Delta \text{Ч}_{\text{п}2} = (2808000 / 21430,45) \times (26 / 187) = 18 \text{ (чол.)}.$$

На підставі результатів економічного обґрунтування заходів по підвищенню ефективності використання основних виробничих фондів підприємства слід зробити аналіз ефективності запроєктованих заходів.

Поліпшення використання ОВФ дозволяє без додаткових капітальних вкладень збільшити обсяг виробництва продукції за тих же наявних основних фондів на підприємстві. Результати впровадження заходів щодо поліпшення використання основних виробничих фондів ПП «СПАРК» наведено в табл. 3.8.

Табл. 3.8 – Результати впровадження заходів щодо поліпшення використання основних виробничих фондів ПП «СПАРК»

Показники	Величина коефіцієнтів		Зростання коефіцієнтів	Додат. витрати тис. грн.	результати		
	Баз.рік	План. рік			збільш. обсягу прод. тис. грн.	зниж. собів. прод. тис. грн.	збільш. робоч. місць чол.
1. підвищення коефіцієнта викор. робочого часу	0,695	0,73	0,035	276,2	2687,84	217,18	
2. підвищ. коефіцієнта викор. внутрізмін. часу	0,9	0,921	0,0213	96,18	4195,38	3382,76	
3. підвищення коефіцієнта змінності	1,12	1,132	0,012	27,4	8224,12	1646,9	17
4. підвищення коефіцієнта викор. календ. часу	0,44	0,5	0,06	15,6	8409,64	1725,09	38
Разом				415,4	23516,9	6971,9	55

Поліпшення використання ОВФ забезпечує економію капітальних вкладень підприємства, величину якої можна визначити виходячи із обсягу виробництва додаткової продукції у плановому році і фондівіддачі у базовому році:

$$\Delta K = \Delta O_{\text{пл}} / \Phi_{\text{вб}}, \quad (3.33)$$

де ΔK – економія капітальних вкладень, $\Delta O_{пл}$ – обсяг додаткової продукції в плановому році, $\Phi_{вб}$ – фондівіддача у базовому році.

Складає $\Delta K = 23516,9 / 0,67 = 35099,85$ (тис. грн.).

3.3 Вплив підвищення ефективності використання ОВФ на господарську діяльність підприємства

Основні виробничі фонди ПП «СПАРК» складають основу його матеріально-технічної бази, від рівня її використання залежать результати господарської діяльності підприємства.

Поліпшення використання ОВФ підприємства є важливим резервом підвищення ефективності виробництва, яке полягає в зниженні витрат живої і уречевленої праці, а по сумі собівартості продукції, оскільки значна сума витрат виробництва, які утворюють собівартість продукції, пов'язана із використанням ОВФ на підприємстві.

Вплив підвищення ефективності використання ОВФ на господарську діяльність ПП «СПАРК» наведено в табл.3.9

Таблиця 3.9 – Вплив підвищення ефективності використання ОВФ на господарську діяльність ПП «СПАРК»

Показники	Одиниці виміру	Базовий рік	Абсолютний приріст	Відносний	Плановий рік
1	2	3	4	5	6
Обсяг реалізації продукції	тис. грн	53788	23516,9	43,72	77304,9
Балансова вартість ОВФ	тис. грн	30993	256	0,83	31249
Фондовіддача	грн./грн.	0,67	0,36	53,73	1,03
Чисельність працівників	чол.	72	55	76,39	127
Продуктивність праці	тис. грн	28,71	32,16	112,02	60,87
Собівартість продукції	тис. грн	31786	9777,3	30,76	41563,3
Витрати на 1 грн реалізовану продукцію	тис. грн	0,59	-0,05	-8,47	0,54
Прибуток	тис. грн	22002	13739,6	62,45	35741,6
Рентабельність виробництва	%	69,2	16,7	24,13	85,9

Розрахуємо економічну ефективність запропонованих заходів в ПП «СПАРК» по удосконаленню управління ОВФ. Результати розрахунку представлені в табл. 3.10.

Таблиця 3.10 – Розрахунок економічної ефективності запропонованих заходів в ПП «СПАРК» по удосконаленню управління ОВФ

по Показники	Формула	Розрахунок	Економічний зміст
1	2	3	4
1. Фондовіддача ($\Delta\Phi_{пл}$) (грн./грн.): - у плановому році ($\Delta\Phi_{пл}$) (грн./грн.)	Абсолютний приріст обсягу реалізації продукції/Балансова вартість ОВФ	$23516,9 / 30993 = 0,75$ $0,67 + 0,75 = 1,42$	зростання
2. Продуктивність праці	$Пп = \text{Обсяг реалізації продукції у плановому році} / \text{Чисельність працівників у плановому році} * 100/1000$	$Пп = (77304,98/127) * 100/1000 = 60,87$	зростання
3. Зміна собівартості у плановому періоді	$\Delta C_{пл} = (C_б / O_б) * O_{пл}$	$\Delta C_{пл} = (31786/53788) * (77304,98 - 6971,9) = 41563,31$	$O_{пл}$ - зниження собівартості продукції
4. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції у плановому періоді	$\Delta C_{пл}/\text{Обсяг реалізованої продукції у плановому році}$	$= 41563,31 / 77304,98 = 0,54$	зменшення
5. Прибуток у плановому році	$O_б - C_б$	$\text{Приб}_{пл} = 77304,98 - 41563,31 = 35741,67$	$O_б$ – обсяг реалізованої продукції у плановому році, $C_б$ – собівартість реалізованої продукції у плановому році
6. Прибуток у базовому році		$\text{Приб}_б = 53788 - 31786 = 22002$	Збільшення прибутку у плановому році на 13739,67 тис.грн. (35741,67-22002)

Закінчення табл. 3.10

1	2	3	4
7. Зміна рентабельності	$\text{Рент} = (\text{Приб} / \text{С}) \times 100\%$	$\text{Рент}_б = (\text{Приб}_б / \text{С}_б) \times 100 = (22002 / 31786) \times 100 = 69,2\%$; $\text{Ррент}_{пл} = (\text{Приб}_{пл} / \text{С}_{пл}) \times 100 = (35741,67 / 41563,31) \times 100 = 85,9\%$	Рентабельність у плановому році зросла на 16,7 % (85,9-69,2)
8. Продуктивність праці		$\text{П}_п = (77304,98/127) \times 100/1000 = 60,87$	Продуктивність праці у плановому періоді
9. Зміну собівартості у плановому періоді, (тис. грн.)	$\Delta \text{С}_{пл} = (\text{С}_б / \text{О}_б) \times \text{О}_{пл}$	$\Delta \text{С}_{пл} = (31786/53788) \times (77304,98 - 6971,9) = 41563,31$	$\text{О}_{пл}$ - зниження собівартості продукції
10. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції у плановому періоді		$41563,31 / 77304,98 = 0,54$ (у базовому – 0,59)	
11. Прибуток (млн. грн.) у плановому періоді у базовому році	$\text{Приб} = \text{О} - \text{С}$ $\text{Приб}_б = \text{О}_б - \text{С}_б$	$\text{Приб}_б = 53788 - 31786 = 22002$ $\text{Приб}_{пл} = 77304,98 - 41563,31 = 35741,67$	
12. Рентабельність	$\text{Рент} = (\text{Приб} / \text{С}) \times 100\%$ $\text{Рент}_б = (\text{Приб}_б / \text{С}_б) \times 100$ $\text{Ррент}_{пл} = (\text{Приб}_{пл} / \text{С}_{пл}) \times 100$	$(22002 / 31786) \times 100 = 69,2\%$ $(35741,67 / 41563,31) \times 100 = 85,9\%$	

Графічна інтерпретація впливу підвищення ефективності використання ОВФ на діяльність підприємства «СПАРК» представлено на рис.3.2, з якого видно, що запропоновані заходи створили позитивний вплив на діяльність підприємства, зокрема на прибуток, собівартість продукції, обсяг реалізованої продукції.

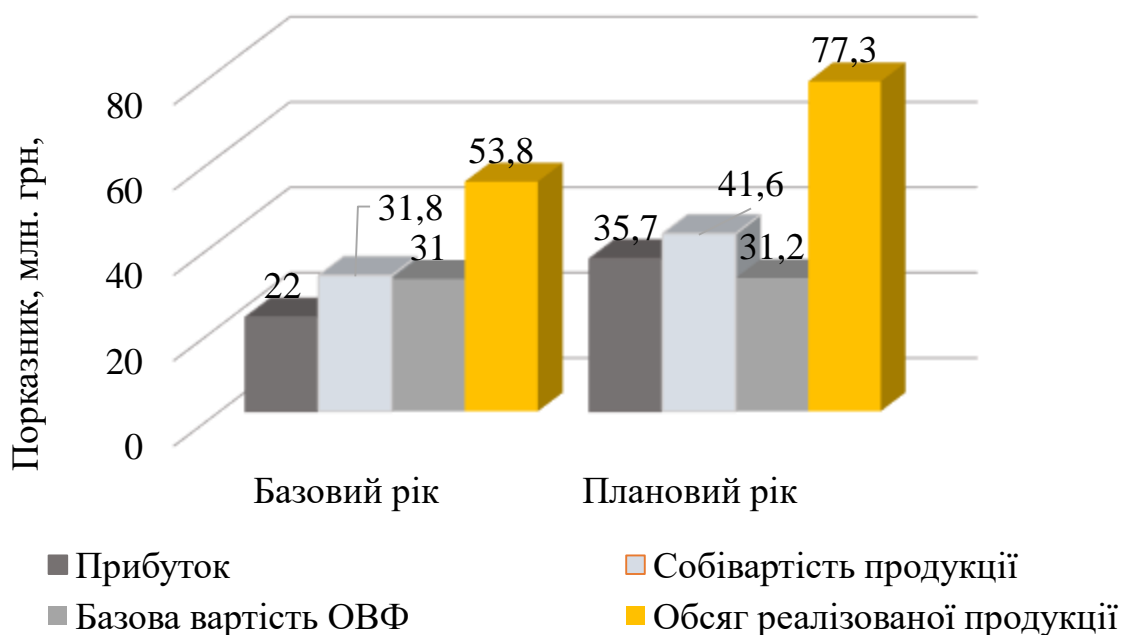

Рис. 3.2 – Вплив підвищення ефективності використання ОВФ на діяльність підприємства «СПАРК»

Прибуток підприємства зріс на 62,45% і досяг 35,7 млн. грн., собівартість реалізованої продукції – на 30,81%, обсяг реалізованої продукції на – 43,68%, рентабельність виробництва – на 24,13 %.

Висновки до розділу 3

Основні фонди піддаються фізичному та економічному зносу, а також технологічному та економічному старінню протягом тривалих періодів експлуатації. Під фізичною активацією основних виробничих фондів розуміють явище, при якому основні виробничі фонди поступово втрачають свої первісні техніко-експлуатаційні якості, тобто споживчу вартість, внаслідок чого зменшується їх реальна вартість – економічна активізація. На швидкість і величину фізичного зносу основних фондів впливають їх надійність і довговічність, спосіб

використання (екстенсивний або інтенсивний), специфіка процесу, якість обслуговування і ремонту, кваліфікація працівників, а також інші організаційно-технічні фактори. Фізичний знос, а також техніко-економічне старіння робочих засобів можна частково або повністю усунути шляхом застосування різних форм тиражування. Безперервні виробничі процеси вимагають постійного відтворення фізично відпрацьованих і технологічно застарілих основних фондів.

Розрізняють дві форми оновлення основних засобів: екстенсивну та інтенсивну. Широке оновлення характеризується темпами зростання використання основних засобів. Інтенсивне оновлення передбачає заміну існуючих основних фондів новими, більш ефективними. Проте процес виведення з експлуатації старих і зношених основних засобів не можна ототожнювати з інтенсивним оновленням наявних трудових матеріалів. Реальний господарський оборот включає не тільки вилучення нових коштів і використаних коштів, а й передачу певної частини коштів з балансу одного підприємства на баланс іншого підприємства.

Важливим резервом підвищення ефективності виробництва є підвищення ефективності використання основних виробничих фондів підприємства. Це пов'язано з тим, що значна частина виробничих витрат, що складають собівартість продукції, пов'язана з використанням основних виробничих фондів підприємства.

У роботі розроблено ряд заходів щодо підвищення ефективності використання ОВФ за рахунок:

- підвищення використання річного робочого часу;
- збільшення коефіцієнту варіації;
- збільшення використання внутрішнього змінного часу роботи ОВФ;

За рахунок першої події виробництво зросло на 2687840. У гривнях собівартість продукції зменшилася на 217 180 грн. грн

За рахунок збільшення використання внутрішньої змінної часу випуск продукції збільшився на 4195380 одиниць. Курс гривні, собівартість продукції при цьому зменшилася, а кількість робітників збільшилась на 17 осіб.

За рахунок збільшення коефіцієнта варіації випуск збільшився на 8,22412 млн шт. У гривнях кількість робітників зросла на 38, знизилася собівартість продукції.

За рахунок підвищення ефективності використання ОВФ всі показники збільшились, продуктивність праці зросла на 112 %, заходи по підвищенню ефективності використання ОВФ були впроваджені: прибуток підприємства зріс на 62,45%, рентабельність виробництва зросла на 24,13 %.

Таким чином, мета кваліфікаційної роботи досягнута.

ВИСНОВКИ

До основних виробничих фондів відносяться засоби праці, які є у сфері матеріального виробництва, беруть участь у створенні продукції чи послуг, забезпечують необхідні умови для виробничого процесу, а також використовуються для зберігання та транспортування предметів праці продукції, виготовленої за собівартістю. У процесі виготовлення будь-якої продукції необхідне існування та взаємодія трьох елементів: знарядь праці, предметів праці та живої праці.

Поліпшення використання діючих основних фондів і виробничих потужностей підприємств, у тому числі знову введених в експлуатацію, може бути досягнуте завдяки: підвищенню інтенсивності використання виробничих потужностей; підвищенню екстенсивності їхнього навантаження.

Чинники, що збільшують ефективність використання основних виробничих фондів: амортизаційна політика підприємства; підвищення ефективності віддачі капіталовкладень; зменшення питомої ваги експлуатаційних витрат; зміна структури основних засобів в бік їх оновлення.

У другому розділі роботи виконано аналіз фінансового стану підприємства та ефективності використання його ОВФ.

У структурі активів підприємства частка основних засобів у 2023 році склала 21,7%, відповідно оборотних активів – 78,3% .

Найбільшу частку у вартості виробничих фондів займають машини та обладнання, питома вага яких коливається в діапазоні 82,9–84,1 %. Питома вага транспортних засобів також має тенденцію зростання в структурі основних засобів ПП «СПАРК» і знаходиться за досліджуваний період в діапазоні 13,2–14,50%. Таким чином, щороку підприємство інвестує свої фінансові ресурси у розширення матеріально-технічної бази, що є позитивним фактом і свідчить про привабливість підприємства.

Коефіцієнт зношеності основних виробничих фондів ПП «СПАРК» коливається в діапазоні 0,29 – 0,42, що означає «легку» структуру активів

підприємства, що свідчить про достатньо невисокі підприємницькі ризики підприємства.

Ділова активність ПП «СПАРК» в 2023 році значно знизилася по відношенню до 2022 року, про що свідчать всі показники ділової активності, починаючи з коефіцієнту оборотності засобів і закінчуючи тривалістю обороту основних засобів. Зниження ділової активності свідчить про омертвіння капіталу підприємства та зниження ефективності його використання, що є негативною тенденцією і керівництву потрібно звернути увагу на цей факт, та розробити низку заходів по ліквідації даної тенденції.

Рентабельність активів ПП «СПАРК» в 2023р. нижче доходності альтернативного вкладення, що свідчить про низьку ефективність використання основних фондів підприємства і керівництву потрібно на це потрібно звернути увагу та розробити низку заходів щодо покращення ситуації.

Основні фонди піддаються фізичному та економічному зносу, а також технологічному та економічному старінню протягом тривалих періодів експлуатації. Під фізичною активацією основних виробничих фондів розуміють явище, при якому основні виробничі фонди поступово втрачають свої первісні техніко-експлуатаційні якості, тобто споживчу вартість, внаслідок чого зменшується їх реальна вартість – економічна активізація. На швидкість і величину фізичного зносу основних фондів впливають їх надійність і довговічність, спосіб використання (екстенсивний або інтенсивний), специфіка процесу, якість обслуговування і ремонту, кваліфікація працівників, а також інші організаційно-технічні фактори. Фізичний знос, а також техніко-економічне старіння робочих засобів можна частково або повністю усунути шляхом застосування різних форм тиражування. Безперервні виробничі процеси вимагають постійного відтворення фізично відпрацьованих і технологічно застарілих основних фондів.

Розрізняють дві форми оновлення основних засобів: екстенсивну та інтенсивну. Широке оновлення характеризується темпами зростання використання основних засобів. Інтенсивне оновлення передбачає заміну існуючих основних фондів новими, більш ефективними. Проте процес виведення з експлуатації старих

і зношених основних засобів не можна ототожнювати з інтенсивним оновленням наявних трудових матеріалів. Реальний господарський оборот включає не тільки вилучення нових коштів і використаних коштів, а й передачу певної частини коштів з балансу одного підприємства на баланс іншого підприємства.

Важливим резервом підвищення ефективності виробництва є підвищення ефективності використання основних виробничих фондів підприємства. Це пов'язано з тим, що значна частина виробничих витрат, що складають собівартість продукції, пов'язана з використанням основних виробничих фондів підприємства.

У роботі розроблено ряд заходів щодо підвищення ефективності використання ОВФ за рахунок:

- підвищення використання річного робочого часу;
- збільшення коефіцієнту варіації;
- збільшення використання внутрішнього змінного часу роботи ОВФ;

За рахунок першої події виробництво зросло на 2687840. У гривнях собівартість продукції зменшилася на 217 180 грн. грн

За рахунок збільшення використання внутрішньої змінної часу випуск продукції збільшився на 4195380 одиниць. Курс гривні, собівартість продукції при цьому зменшилася, а кількість робітників збільшилась на 17 осіб.

За рахунок збільшення коефіцієнта варіації випуск збільшився на 8,22 млн шт. У гривнях кількість робітників зросла на 38, знизилася собівартість продукції.

За рахунок підвищення ефективності використання ОВФ всі показники збільшились, продуктивність праці зросла на 112 %, заходи по підвищенню ефективності використання ОВФ були впроваджені: прибуток підприємства зріс на 62,45%, рентабельність виробництва зросла на 24,13 %.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Rada.gov.ua (2010). *Податковий кодекс України* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [Accessed 23 December 2024].
2. Rada.gov.ua (2000). *Основні засоби: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7* [online]. Київ, Україна. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0288-00&print=1> [Accessed 23 December 2024].
3. Rada.gov.ua (2022). *Про затвердження Змін до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби"*. [online]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-22#Text> [Accessed 23 December 2024].
4. Gov.ua. Офіційний сайт Державної служби статистики України [online]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> [Accessed 23 December 2024].
5. Абдрахманова, Г. І., Вишневецький, К. О. та Гохберг, Л. М. (2021). *Цифрова економіка: короткий статистичний збірник*. М.: НДУ ВШЕ, 124 С.
6. Боковець, В.В., Мороз, О.О. та Краєвська, А.С. (2023). Оцінка ефективності управління підприємствами в конкурентному середовищі. *Innovation and Sustainability*, 2, с. 97–109. [online]. Available at: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38431/134072.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [Accessed 23 December 2024].
7. Рубан, Л. О. (2023) . *Економічний аналіз* . Харків : Вид-во НУА, 216 с.
Краус К. М., Краус Н. М., Штепа О. В. Індустрія Х.0 і Індустрія 4.0 в умовах цифрової трансформації та інноваційної стратегії розвитку національної економіки. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. [online]. Available at: [239
http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8901](http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8901) [Accessed 23 December 2024].

9. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року [online]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku> [Accessed 23 December 2024].

10. Дончак, Л. Г., Мартусенко, І. В., & Шкварук, Д. Г. (2021). Інноваційний потенціал підприємства та напрями підвищення ефективності його використання. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу, №1(48). С.65–69.

11. Жук, Н. (2022). Аналіз фінансового стану як домінуючий індикатор фінансової безпеки підприємств. *Вісник економіки*, 4.,с. 97–112.

12. Polinkevych, O. M. (2021). Ekonomiczne i społeczne cechy rozwoju biznesu w świecie epidemii, pandemii oraz kryzysów. *Zeszyty Naukowe WSUS im. M. Iwaszkiewicza w Poznaniu*, 2 (35), p/ 33–57.

13. Степанюк, О. С. (2020). Економічні процеси оборотності активів та її показники. *Академічний огляд*, 2, с. 39–46. [online]. Available at: <http://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/5.pdf> [Accessed 23 December 2024].

14. Обухова, Н.В., Давиденко, О.А. (2024). Технології адаптивного управління як механізм забезпечення стабільності функціонування девелопменту компаній. Кредитування в банківській системі в умовах воєнного стану. Фінансово-кредитні системи:перспективи розвитку, 1(12), с.60–69. [online]. Available at: <https://periodicals.karazin.ua/fcs/article/view/23409/21410> [Accessed 23 December 2024].

15 Bazetska, H., Serogina, D. and Obukhova ,N. (2021). Using the theories of behavioral economics in the process of analyzing the financial market as a method of increasing the efficiency of the functioning of the state economy. *Proceedings of the 14 th International Scientific Conference Public Economics and Administration*. Ostrava: VSB – Technical University of Ostrava, 2021. pp. 42–53x. [online]. Available at: <https://dokumenty.vsb.cz/docs/files/cs/ced2d301-c42b-4231-8936-dd57bef443c7> [Accessed 23 December 2024].

16. Obukhova, N., Hongwei, L., Xianfeng, Z.(2024) Consideration of theoretical aspects of management decisions in international companies. *Youth research on european*

integration, Kharkiv., pp. 174–176. [online]. Available at: <http://kbi.karazin.ua/mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferenciya-molodix-uchenix-i-studentiv/> [Accessed 23 December 2024].

17. Щекланова, Н.О. (2024). Підвищення ефективності використання основних фондів на засадах моделювання [online]. Available at: <http://library.econom.zp.ua:85/xmlui/handle/123456789/254> [Accessed 23 December 2024].

18. Обухова, Н.В., Давиденко, О.А та Васюренко Л.В. (2024). Актуалізація впровадження аналізу та цілей сталого розвитку в проєктну діяльність компаній. *Вісник НТУ «ХПІ»*, 6.

18. Дунаєва, М.В.(2020). Особливості відображення запасів у фінансовій звітності за МСФЗ та НП(С)БО. Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки. Житомир, с. 298–301. [online]. Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/13252/1/%D0%94%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%94%D0%B2%D0%B0%20%D0%9C.%D0%92..PDF> [Accessed 23 December 2024].

19. Мельник, І.В.(2022). Економічна сутність та структура виробничих запасів. *Облік, оподаткування і контроль діяльності суб'єктів господарювання в умовах кризових явищ: матеріали науково-практичного круглого столу з міжнародною участю*. Тернопіль: ЗУНУ, с. 85–87.

20. Мельник, І.В. (2022) .*Облік вибуття виробничих запасів. Інструменти бухгалтерського обліку для бізнесу в соціальних мережах*. Тернопіль: ЗУНУ.. [online]. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/46659/1/%D0%9C%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%86.%20%D0%9E%D0%9F%D0%94%D0%B7%D0%BC-21.pdf> [Accessed 23 December 2024].

21. Гук, О. В. (2024). *Економіка підприємства*. Електрон. текст. дані (1 файл). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 93 с. [online]. Available at: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/c11a771f-795c-428e-ad62-d105f3cde69e/content> [Accessed 23 December 2024].

22. Ясіновська, І. Ф., Фелісеєв, В. А. (2022). Ділова активність промислових підприємств України: оцінка, проблеми та напрями забезпечення. *Економіка та суспільство*, 44. [online]. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1784> [Accessed 23 December 2024].

23. Гринько, Т. В., Гвініашвілі, Т. З. та Піпкіна, А. Є. (2022). Роль персоналу у процесі управління розвитком підприємства. *Економіка і суспільство*, 44. [online]. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1818/1754/> [Accessed 23 December 2024].

24. Звіт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. Нове щомісячне опитування підприємств. Український бізнес під час війни, 8 (12.2022) [online]. Available at: <http://www.ier.com.ua/ua/institute/news?pid=7084> (дата звернення: 22.05.2024) [Accessed 23 December 2024].

25. Писаренко, Т. В., Куранда, Т. К. та Кваша, Т. К. (2021). *Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році: науковоаналітична записка*. Київ.: УкрІНТЕІ, 39 с.

26. Халатур, С. М., Гончаренко, О. В. та Хомук, Н. Д. (2022). Інструментарій фінансового інжинірингу для комплексної оцінки фінансового стану підприємств. *Економіка та держава*, 1, с. 39–44.

27. Захаркіна, Л. С. (2020). Система стратегічного планування інноваційного розвитку підприємств. *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ*, 4 (20), с.73–76.

28. Яковчук, М.В., Міхалевський, В.Ц. та Медведчук, Н.К. (2021). Децентралізована система на базі технології блокчейн для прийняття рішень в аграрному секторі. *Вісник Хмельницького національного університету. Технічні науки*, Хмельницький, 6, с.55–64.

29. Петков, О. І. (2021). Економічна ефективність підприємств та фактори впливу на неї. *Український журнал прикладної економіки*, том 6, 1, с. 392–399. [online]. Available at: http://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2022/07/ujae_2021_r01.pdf#page=392 [Accessed 23 December 2024].

30. Гарафонова, О. І., Василюк, Н. (2022). Концептуальні підходи до процесу управління ефективністю діяльності бізнес-організацій. *Economic synergy*, 3(5), с. 27–37. [online]. Available at: <https://doi.org/10.53920/ES-2022-3-3> [Accessed 23 December 2024].

31. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. (2021). [online]. Available at: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> [Accessed 23 December 2024].

32. Степанова, В. М., Товстенко, М. Ю. (2021). Адаптація підприємств до цифрового середовища. *Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку*. Миколаїв: МНАУ, 2021. С.117-118. [online]. Available at: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12532/1/78-80.pdf> [Accessed 23 December 2024].

33. Індексний метод. [online]. Available at: https://stud.com.ua/53266/ekonomika/indeksniy_metod [Accessed 23 December 2024].

34. Васюренко, Л.В. (2024). Теоретичні аспекти облікової концепції нематеріальних активів. *Вісник східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля*, (281). DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2024-281-1-5-10>.

35. Ключ, Ю., Васюренко, Л. та Тацій, І., (2023). Адаптаційне моделювання розміру ресурсного базису як захід управління ефективністю діяльності. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(49), 219–227. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.4027>

36. Грінько, А.П., Грінько, П.Л. та Ушакова, Н.Г. (2022). *Методологія керування бізнесом в умовах цифровізації*. Харків: ФОП Іванченко І.С., 199 с. [online]. Available at: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/6410> [Accessed 23 December 2024].

37. Панкратова, О.М. (2021). Цифровізація як сучасний тренд розвитку менеджменту. *Економіка та суспільство*, 33 [online]. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/927> [Accessed 23 December 2024].

38. Челомбітько, Т. В.(2020). Сучасні підходи до дослідження економічного потенціалу як економічної системи. *Проблеми економіки*, 1 (43), с. 227–233.

39. Ареф'єва, О.В., Сафонік, Н.П. та Кривенко, Є.А. (2021). Фактори інноваційного розвитку системи матеріально-технічного забезпечення підприємства в умовах неотехнологічного відновлення. *Modern Economics*,30(2021), с. 13–20. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V30\(2021\)-02](https://doi.org/10.31521/modecon.V30(2021)-02),

40. Залізнюк, В.П., Сафонік, Н.П., Кая, А.С.(2022). Превентивне управління економічною безпекою в умовах ведення міжнародного бізнесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 41, с 42–46. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-41-8>

41. Кухта, К.О., Орошан, Т.А.(2020). Класифікація основних засобів як важлива передумова їх обліку та аналізу. *Інвестиції: практика та досвід*, 21–22, с.. 106–111.

42. Павелко, О.В., Романець, О.В.та Чабар, Ю.О. (2021). Організація бухгалтерського обліку основних засобів підприємств та суб'єктів державного сектору: напрями удосконалення. *Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки»*, 4(96), с. 245–267.

43. Прохорова, В., Крутова, А. та Дяченко, К.(2022). Економічна безпека підприємств України в умовах дестабілізаційного розвитку. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*, 14(28). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-14\(28\)-10](https://doi.org/10.33296/2707-0654-14(28)-10)

44. Васюткіна, Н. В., Смірнова, А. С. (2022). Формування стратегічних орієнтирів забезпечення економічної безпеки підприємства як засобу підвищення конкурентоспроможності. *Бізнес Інформ*, 9, с. 53–59.

45. Ареф'єва, О., Титикало, В. та Коваленко, Н. (2023). Економічний механізм забезпечення фінансової безпеки підприємств при нестабільності зовнішнього середовища. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*, 16(32). DOI: [https://doi.org/10.33296/2707-0654-16\(32\)-03](https://doi.org/10.33296/2707-0654-16(32)-03)

46. Ковальчук, А. М. Чинники стратегічного управління економічною безпекою підприємства в умовах змін. *Економічний вісник НТУУ "КПІ"*, 18, с. 88–93. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.18.2021.247231>

47. Єпіфанова, І. Ю., Джеджула, В. В. та Шевчук, Є. Г. (2023). Фактори впливу на процес управління економічною безпекою підприємств в умовах військового стану. *Innovation and Sustainability*, 2, с. 120–125.

48. Мосцевенко, К. Є. (2024). Характеристика факторів, які впливають на систему економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності. *Академічні візії*, 27, с. 1–8.

49. Овчаренко, Л. В. (2023). Конкурентні сили як фактор зміцнення економічної безпеки підприємства в умовах воєнного стану та напрями їх аналізу. *Цифрова економіка та економічна безпека*, 6 (06), с. 36–40.

50. Череп, А., Дашко, І. та Огренич, Ю. (2024). Діджиталізація бізнес-процесів на підприємствах як фактор забезпечення соціально-економічної безпеки в умовах сучасних євроінтеграційних викликів. *Економіка та суспільство*, 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-36>

51. Ареф'єв, С., Ареф'єва, О. та Андрієнко, М. (2023). Чинники впливу на зміни особливостей і видів об'єктів інтелектуальної власності в сучасних трендах управління промисловим підприємством та технологічних нововведень. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*, 5, с. 89–95.

52. Пілецька, С.Т., Коритько, Т.Ю. та Кравчук, Н.М. (2022). Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства. *Вісник економічної науки України*, 1 (42), с. 64–69.

53. Бучнів, М. М., Руденко В. В. (2024). Методи управління організаційними змінами для забезпечення сталого розвитку підприємств. *Економічний простір*, 191, с. 290–295. [online]. Available at: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1568/1511> [Accessed 23 December 2024].

54. Обухова, Н.В., Гольтерова, Т.А. та Бочарова, О.А. (2022). Дослідження та аналіз організаційно-технологічних процесів методом економіко-математичного моделювання.

Organization of scientific research in modern conditions. Seattle, Washington, USA, с.13–18 [online]. Available at: <https://www.proconference.org/index.php/usc/issue/view/usc10-01> [Accessed 23 December 2024].

55. Пантелеєв, В. П. (2009). *Концепція внутрішньо-господарського контролю діяльності підприємств: методологія, організація, розвиток*. Докт. екон. наук : 08.00.09. Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. Київ., 40 с. [online]. Available at: http://irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe

56. Сак Т. В., Шепелюк Н. П. (2023). Діагностика фінансової стійкості підприємства: методологія та практика застосування. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*, 4 (26), с. 37–44. [online]. Available at: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No4/37.pdf> [Accessed 23 December 2024].

57. Воронкова, В. Г., Метеленко, Н. Г. (2021). *Управління сталим розвитком промислового підприємства : теорія і практика*. Київ: Вид. дім «Гельветика», 588 с.

58. Грінченко, Р. В., Кисличко, К. А. та Нечепелюк, В. Г. (2023). Передумови адаптації підприємств до змін у воєнний період. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*, 5–6 (306–307), с.91–100.

59. Ковальчук, Н.О. (2021). Оцінка фінансового потенціалу підприємства. *Економіка та суспільство*, 34, 1–6.

60. Кобець, С.П., Ващенко, О.М. (2021). Методичний підхід до оцінки економічного потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*, 6, с.1–8.

61. Заїка, К. (2024). Адаптаційні механізми у формуванні системи показників оцінки фінансово-економічного потенціалу промислового підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ»*, (3), 39–45. [online]. Available at: <http://es.khpi.edu.ua/article/view/312083> [Accessed 23 December 2024].

62. Юр'єва, І. (2024). Особливості оподаткування в контексті фінансової безпеки та діагностики кризового стану. *Вісник НТУ «ХПІ»*, (4), 75–79. [online]. Available at: <http://es.khpi.edu.ua/article/view/318296> [Accessed 23 December 2024].

63. Євтушенко, В.А., Ляшевська, В.І. та Чупринюк, Ю.В. (2020). Дослідження та вдосконалення стратегічного планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Бізнес інформ.* 6, с. 23–29.

ДОДАТКИ